

ЛЕЗГИ

Жуван Ватан, ватанэгълияр,
дидед чІал хуьх!

Газет

1920 – йисалай акъатзава

№ 1 (10958) хемис 7 – январь, 2021 – йис WWW.LEZGIGAZET.RU

Къимет “Дагпечатдин” киоскрай - 16 манат

Дагъустандин автономиядин - 100 йис

ЦІийи девирдин чархачияр

Нариман ИБРАГЪИМОВ

Дагъустандин Автономиядин Советрин Социалистический Республика. Ам XX асирдин сифте къилерай Урусатдин пачагъ тахтунай вегъинихъ, 1917-йисан октябрдиз инкъилаб гъалиб хъунихъ ва большевикри фялейрин, лежберрин, аскерин советар, Россиядин Социалистический Федеративный Советрин Республика тешкилунихъ галаз алакьалу яз арадал атана.

Октябрдин инкъилабди Дагъларин уьлкведиз гъич гуьзет тавур хътин цийивилер, дегишвилер гъана. Сиясатдин еке метлеб авай вакъиайра, цийи гъукум арадал гъунин ва Дагъустанда, гъа гъисабдай яз дагълух хуьрерани советрин гъукумдин къурулушар арадал гъунин карда лезги халкъдин уьткъем, жуьртлу ва дирибаш хейлин векилрини иштиракна. Гафбуру халкъдин абадлу яшайиш, гележе патал чпин чанарни къурбанд авуна.

1920-йисан ноябрдиз Темир-Хан-Шурада Дагъустандин халкъарин чрезвычайный съезд къиле фена ва анал РСФСРдин милли крарин рекъай нарком Иосиф Сталина Дагъустандин Советрин Автономиядикай Декларация малумарна. 1921-йисан 20-январдиз Вирироссиядин Центральный Исполнительный Комитетди махсус Декретдин бинедаллаз Дагъустандин Автономиядин Советрин Социалистический Республика тешкилнавайди тешкикарна. Цийи республика РСФСРдин къурулушдик акатна.

ДАССР цІуд округдикай ибарат хъана: Авар, Анди, Гуниб, Дарги, Къазикъумухдин, Къайтагъ - Табасаран, Куьре, Самур, Темир-Хан-Шура, Хасавюрт ва Каспий гъуьлуьн къерехда авай мулкни. Са тІимил геж хъиз ДАССР-дик Къараногъайдин, Къизлярдин, Крайновкадин, Тарумовкадин районарни, Къизляр шегъерни кутун хъуьуна.

Куьре округдик гилан Сулейман-Стальский, Куьрагъ, Хив, Агъул ва Мегъарамдхуьруьн районрин мулкар акатзавай. 1928-йисалди абур округдин наиблухар яз амай. 1928-йисан ноябрдиз ДАССР-дин ЦИК-дин къарардалди Куьрагърин кантон тешкилна. Адак гилан Агъул райондин Буркхъан, Гоа, Дулдугъ, Курагъ, Ричла, Тпигъ, Хутхул ва Чирагъ хуьрерни акатзавай. 1934-йисуз Агъул район тешкилла, и хуьрер ххуд хъуьуна.

Тарихдин вакъиайри, делилри успатзавайвал, Куьрагъ дередин хуьрерин агъалийри ханарин, ахпа Урусатдин пачагъдин истисмарчивиликай, азабрикай, гужарикай кхечлун, азад уьмуьрдин иесияр хъун патал са шумудра чпин сес хкажна. Гъиле яракъни къуна. И кардин гъакъиндай шагъидвалзавай 1877-йисан Куьредин дагъвийрин восстание риклел хкун бес я. Ханариз, беглериз акси къарагъай къегъалри Куьрагъ къуна, ана цийи хан хкъана, амма ада халкъ гъана. Вишералди дагъвийр къуна, садбур асмишна, масадбур Сибирдиз суьргуьн авуна. Архивдин документри тешкикарзавайвал, Сибирдиз Куьрагъай - 40 кас, Къепирдилай - 23, Штулай - 14, Кіридай - 11, Хлежай - 2, Шимихуьрйай 1 кас акъудна.

Пачагъ тахтунай гадарун, лежберрин, фялейрин ва аскерин гъукум тешкилун, чилер зегъметчи инсанрив вахкун, хуьрера икъван гагъда такур дегишвилер, идараяр арадал гъун кесиб махлуькатри риклин хушвилелди къабулнай ва абурун чехи пай гъевесдивди цийи уьмуьр тешкилуник чпин пайни кутаз алахънай.

Большевикрин партиядин членар, тереддарар ва шерикчияр яз, Куьрагъ дередин векилри 1905-йисалай пачагъдин зулумдихъ, ханарин, беглерин истисмарчивилихъ галаз женг чІугуна, халкъдин къуьнелай са шумуд жуьредин залан парар алудун патал пачагълуьгъдин къурулушриз женг малумарна. Инал сифте нубатда шулви Мегъамед Гъуьсейнован (Михаил Лезгинцев) тІвар къаз кланзава.

Инкъилаб гъалиб хъуник ва Советрин Гъукумат тешкилуник ада кутур пай лап чехиди я.

Большевикрин жергейра авайбурун чехи пай Бакудин нафтІадин ва маса карханайрин фялейр тир. Абуру, стачкайра, забастовкайра иштиракна, инкъилабдин лигимвал къачуна. Агъмед Назаралиева, Ибрагъим Ибрагъимова, Мегъамед Сулейманова, Малла Куьринскийди, Рамазан Мамедова, Али Мамедова, Надир Жабраилова ва гзаф масабуру, инкъилабдилай гуьгъуьниз Куьрагъа, Кірида, Куьухуьра, Къепирдал, Гелхена, Кумуха советар, артелар, колхозар арадал гъиз, школаяр, куьтурадин идараяр кардик кутаз, чпелай алакьдай алахъунар авуна, граждан даяеда иштиракна.

Куьрагъви Ибрагъим Ибрагъимова 1905-йисан 1-майдин забастовкада иштиракна. Идалай гуьгъуьнизни ада вичи зегъмет чІугъазвай чкада пачагъдиз акси къвалах тухвана. 1917-йисан сифте къилляй ам къвалахдилай чукурнай. Агъмед Назаралиева 1914-йисан июндиз Бакуда къиле фейи забастовкада иштиракна, ам пачагъдин жандармайри къуна ва дустагъда тунай.

Къибелатан Дагъустандиз туьрквер ва пачагъдин генералар тир Деникинан, Врангелан къушунар гъахъайла, большевикар къиле аваз дагъвийри чапхунчийрикай Къасумхуьр, Дербент шегъер азадна. Хайи чилин азадвал хуьз яру партизанрин жергейрик Куьрагъ дередин саки вири хуьрерай уьткъем рухваря экечІна. Куьрагъай фялейинкъилабчи Къазимегъамед Омаров, XI армиядин взводдин командир хъайи Жамал Набиев (1920-йисуз адакай Къайтагъ-Табасаран округдин милициядин начальник хъана), Ярагъмед Тажибов, Велибег Тагъиров, Рамазан Алиев, Гъасан Османов, Султанмежид Маллаев, Мелик Меликов, Рамазан Асланов ва масабурни. Гъажи Абдуллаева, Гъажихан Гъажиханова, Жамал Рамазанова, Нуридин Саруханова,

▶ 3

Нумрадай клела:

ЖЕМИЯТ

Къегъалвиллиз къимет гун!

Алиеван наградайрин чарче ихътин гафар ава: “Азербайжан ССР-дин КІлар райондин мулкуна Абил-Къасум Алиева 11 касдикай ибарат тир бандитрин десте терг авун патал къетлен план туькІуьрна ва ам къилизни акъудна”. Гъахътин зирек хва тир Абил-Къасум Алиев.

▶ 3

ЖЕМИЯТ

ЦІийи йисан варсел

Алукънавай йис юбилейралди, вакъиайралди мадни девлетлуди, метлеблуди я. Литературадин календарь чна газетдин гъа и нумрада чаннава. Анай аквазвайвал, дуьньядиз машгур классик Низамидилай гатІуна, къенин йикъаралди майдандиз атанвай, чпи чаз еке ирс тунвай хейлин авторар ава.

▶ 4

ЭКОНОМИКА

Дегишвилер къуватда

гъатнава

Медицинадин справка гила электронныйди жеда. Азарлудан хушуналди адаз электронный жуьредин справка гуда, ам къачудай арза лагъайтІа, идарадиз тегъена, госкъуллуьгърин сайтда авай “3и сагъламвал” чин ачухна гуз жеда. Идан гъакъиндай Минздравдин буйругъ 1-январдилай къуватда гъатнава.

▶ 7

МЕДЕНИЯТ

Хинерин тарихдиз сиягъат

Хинерин эпиграфикадин гуьмбетар илимдин жигъетдай сифте яз чи ватанзегъли, Урусатдин машгур алим, тарихчи Амри Шихсаидова ахтармишна. 1974-йисуз ада 13 гуьмбетдал авунвай кхъинрин таржумаяр баянарни галаз чапдай акъудна. Абурун арада XII асирдиз талуьк куфический кхъинарни авай.

▶ 8

ХАБАРАР

Илимдиз камар къачузва

Тафаватлудаказ клелайвилляй, виклэгъвилелди ва агалкъунралди илимдал машгуьл жезвайвилляй РУДН-дин кафедрадин муаллимри Илаха Казимовадиз аспирантурадик экечлун теклифна. Гъелбетда, илимдин алемдиз гъахъунин къаст авай руша теклиф еке гъевесдивди къабулна.

▶ 12

ХАБАРАР

Мубаракрай!

Алатай йисан декабрдиз чи машгур ватандаш, Россиядин ва дуьньядин спортдин майданрени тІвар-ван авай Гъабиб Аллагъвердиев боксдай Дагъустандин федерациядин регъбервиле тайинарна. Малум тирвал, адалай вилцк и къуллуьгъдал чи маса ватандаш - вични машгур боксёр Альберт Селимов алайди тир.

▶ 15

РД-дин Гьукуматда - дегишвилер

29-декабрдиз Дагъустандин Кьилин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Сергей Меликова "РД-дин исполнительный гьукумдин органрин кьурулуш" Указдал кьул члугуна. Идакай "Лезги газетдиз" республикадин Кьилин ва Гьукуматдин Администрациядин пресс-кьуллугьди хабар гана.

Цийи документдал асаслу яз, РД-дин Гьукуматдин Председателдиз ирид заместитель жеда, абурукай кьвед Сад лагьай-бур я.

Информатизациядин, алакьадин ва массовый коммуникациядин министерстводикай Дагъустан Республикадин рекъемрин рекъяй вилик финин министерство хьувунва.

Энергетикадин министерстводин твар дегиш хьанва. Икьван чавалди эцигунрин ва ЖКХ-дин хивевай везифайрикай ЖКХ-диз талукь везифаяр энергетикадин министерстводин хиве тунва. Нетижда арадал цийи - энергетикадин ва ЖКХ-дин министерстводин атанва.

Дагъустанда цийи мад са министерство тешкилнава: информациядин ва печатдин. Адал виликдай информатизациядин, алакьадин ва массовый коммуникациядин министерстводин тамамарай везифайрикай бязибур ихтибарнава.

Региондин финансин министерстводани дегишвилер кьиле фенва. Указдал асаслу яз, Дагъустан Республикадин государстводин финансин контролдин кьуллугь арадал гьанва. Цийи ведомстводин икьван чавалди финансин министерстводин хиве хьайи бязи везифаяр кьилиз акъудда.

Капитальный эцигунрин рекъяй РД-дин Гьукуматда махсус Управление тешкилнава. Ада государстводин ва муниципалитетрин игьтияжар патал эцигзавай объектрин жигьетдай гуьзчивал тухуда.

Мадни, Сергей Меликован Указдалди, Дагъустандин Краснодардин крайда ва Санкт-Петербургда авай Векилханаяр агалнава. Абурун везифаяр РД-дин милли сиясатдин ва динрин крарин рекъяй министерстводин хиве хтунва.

* * *

Саласа юкьуз РД-дин Кьилин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Сергей Меликова Дагъустан Республикадин Гьукуматдин членрин гьакьиндай са жерге Указрал кьул члугуна.

Га ик, С. Меликован Указдалди, РД-дин Гьукуматдин Председателдин Сад лагьай заместительвиле Нуьсрет Омаров тайинарнава. Виликдай РД-дин Кьилин ва Гьукуматдин Администрациядин Руководителдин заместителдин везифаяр тамамарзавай. Адан ери-бине Хив райондин Куштилрин хуьрай я.

Мадни республикадин премьер-министрдин Сад лагьай заместителдин кьуллугь Батыр Эмеевал ихтибарнава. Кьейд ийин хьи, икьван чавалди ада региондин промышленностдин ва алишверидин министерстводиз регьбервал гузвай. Ерибине Кьизилюрт райондин Бавтугай поселокдай я.

РД-дин Гьукуматдин Председателдин заместителрин везифаяр вахтуналди тамамарзавайбурун арада Анатолий Кьарибов, Владимир Лемешко, Абдулмуслим Абдулмуслимов ава. Рамазан Жафарова вич виликдай алай кьуллугьдал (премьер-министрдин заместитель) кьвалах давамарда. Региондин Гьукуматдин Председателдин мад са заместитель яз Муслим Телякавов тайинарнава. Виликдай ада региондин культурадин министрдин сад лагьай заместителдин везифаяр тамамарзавай.

РД-дин чилин ва эменнидин алакьайрин рекъяй министрвиле Заур Эминов (вликанди - Агьаргьим Кьагьиргьажиев), тлебатдин ресурсрин ва экологиядин министрдин везифаяр вахтуналди тамамарзавайди яз Рагьман Гьамидов (вликанди -

Набиюла Кьарачаев) тайинарнава. Заур Эминован ери-бине Дербент шегьердай я. Виликдай ада Дербент шегьердин мэрдin заместитель яз кьвалахзавай. Рагьман Гьамидов Дагъустандин Огни шегьердай я. Цийи кьуллугьдал тайинардалди ада "Ботлихдин радиозавод" ООО-дин генеральный директордин везифаяр тамамарзавай.

Дагъустандин МЧС-дин министр Нариман Кьазимегьамедовани жегьилрин крарин рекъяй министр Камил Саидова чеб алай кьуллугьрал кьвалах давамардайвал я.

РД-дин промышленностдин ва алишверидин министрдин везифаяр вахтуналди тамамарзавайди яз Назим Халилов (вликанди - Батыр Эмеев), экономикадин ва мулкарин рекъяй вилик финин министрвиле Руслан Алиев (вликанди - Гьажи Султанов), хуьруьн майишатдин ва недай-хьвадай суьрсетдин министрвиле Баттал Батталов (вликанди - Абзагьир Гьуьсейнов), энергетикадин ва ЖКХ-дин министрвиле Манвел Мажонц (вликанди - Владимир Лемешко), информациядин ва печатдин министрвиле - Умаросман Гьажиев тайинарнава. РД-дин здравоохраненидин министрдин везифаяр вахтуналди Татьяна Беляевади тамамарда.

Вахтуналди министрдин везифаяр тамамарзавайбурун арада мад Малик Баглиев (эцигунрин министерство), Зарема Бутаева (культурадин министерство), Ширухан Гьажимурадов (транспортдин ва рекъерин майишатдин министерство), Энрик Муслимов (милли сиясатдин ва динрин крарин рекъяй министерство), Расул Ибрагьимов (туризмдин ва халкьдин художественный сеняткарвилерин министерство), Мегьамед Мегьамедов (физический культурадин ва спортдин министерство), Изумруд Муьгьудинова (зегьметдин ва яшайишдин рекъяй вилик финин министерство), Юнус Саадиев (финансин министерство), Кьазимегьамед Сефикьурбанов (юстициядин министерство), Уммупазиль Омарова (образованидин ва илимдин министерство) ава.

Цийи арадал гьанвай рекъемрин рекъяй вилик финин министрдин везифаяр вахтуналди Сергей Снегирева тамамардайвал я.

РД-дин Кьилин ва Гьукуматдин Администрациядин кадрийрин жигьетдай дегишвилер кьиле фенва. Инин Руководителдин сад лагьай заместитель яз Мурад Казиев тайинарнава. Капитальный эцигунрин рекъяй РД-дин Гьукуматдин Управленидиз Мегьамед Азизова регьбервал гуда. Новолак районда яшамаш жезвай яхулар цийи чкадиз кучьарунин ва Ауховский район арадал хкунин месэлайрин рекъяй кардик квай РД-дин Гьукуматдин Управленидин кьиле виликдай региондин экономикадин ва мулкарин рекъяй вилик финин министр яз кьвалах Гьажи Султанова акъвазнава.

РД-дин культурадин ирс хуьнин рекъяй Агентстводин руководителдин везифаяр вахтуналди Махач Мусаева, Государстводин кьвалерин инспекциядин руководителдин везифаяр вахтуналди Сергей Касьянова кьиле тухуда. Самоходный машина ва техникадин маса жуьреяр технический рекъяй авай гьалдал гуьзчивалдай Государстводин инспекциядин кьиле Тагьир Кьагьриманов акъвазнава. Мегьамед Шапиев ветеринариядин рекъяй Комитетдин председателвиле тайинарнава. Жафар Гьажибегова республикадин госзакупкайрин Комитетдин председателдин везифаяр вахтуналди тамамарда.

Мадни, Урусатдин Президентдин патав гвай РД-дин Гьамишалугь Векилдин везифаяр вахтуналди Жамаладин Гьасановал ихтибарнава. Государстводин финансин контролдин кьуллугьдиз - Махач Ибрагьимова, РД-дин тарифин кьуллугьдиз - Камил Алигалбацева ва РД-дин тамун майишатдин Комитетдиз Вагьаб Абдулгьамидова регьбервал гуда.

Духтурриз - гуьмбет

Агьмед МАГЬМУДОВ

Алатай гьафтедин эхирра Махачкьалада коронавирусдихь галаз жегь тухудайла телеф хьайи медицинадин кьуллугьчийриз бахшнавай памятник ахьайна. "Лезги газетдиз" РД-дин Кьилин ва Гьукуматдин Администрациядин пресс-кьуллугьди хабар гайвал, республикадин медуниверситетдин мулкарал эцигнавай памятник ачухуниз талукьарнавай мярекатда региондин Кьилин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Сергей Меликовани иштиракна.

"Кье лишанлу вакьиа кьиле физва. Духтурар тлугьвалдик начагь хьанвай гьар садахь акьалтай жавабдарвилелди, муькуфдивди гелкьезва, гафаралди рубьгь кутазава. И кар за жувани гьиссна (С. Меликовакни коронавирус акатнай, - А.М.). Чун паталди чпин чанар кьурбанд авурун экуь кьаматриз икрамзава чна", - кьейдна Сергей Меликова мяре-

кат ачухдайла. Ада гьакьни республикада коронавирусдин вилик пад кьунин кардик лайихлу пай кутазавай медуниверситетдин, РФ-дин ва РД-дин здравоохраненидин министерствойрин кьилевайбуруз сагьрай лагьана.

Мярекатда иштираккай Урусатдин здравоохраненидин министерстводин медицинадин образованидин ва кадрийрин сиясатдин департаментдин директордин заместитель Артем Тарасенкоди РФ-дин здравоохраненидин министр Михаил Мурашкочин чар кьелна.

"Медуниверситетдин мулкарал ихьтин памятник эцигун ярж хьиз кьабулиз жеда, гьикь лагьайтла адахь духтуррин жегьил несила гьазурунин карда тербиядин еке метлеб ава. Малум тирвал, гележегдин духтуррин ахлакьдин, эдебдин виридалайни хьсан ерияр вузда арадал кьезва. Цийи монументди гьамиша жегьилрин рикел халис духтурар гьихьтинбур хьун гекре ятла гьидайдак, абурун ватанперсвиле гьиссер мадни артух жедайдак за умудар кутазава", - кьхьанвай Мурашкочиди.

Пулдин пишкешар гуда

РД-дин образованидин ва илимдин министерстводин пресс-кьуллугьдин малуматралди, 2020-йисуз Дагъустандай Вирироссиядин школьникрин олимпиада кьенкьечик чкаяр кьурбуруз республикадин Гьукуматди пулдин пишкешар гудайвал я. Кьарардал РД-дин премьер-министр Абдулпатах Амирханова кьул члугуна.

Кьейд ийин хьи, 100 агьзур манатдин кьадарда авай пулдин пишкешар "Дагъустан Республикада образование вилик тухун" программадин сергьятра аваз чара ийидайвал я. Школьникрихь галаз санал пишкешар абурун муаллимризни гузва.

Кьвалах акъвазардач

"Лезги газетдиз" Дагъустандин здравоохраненидин министерстводин пресс-кьуллугьди хабар гайвал, Цийи йисан суварихь галаз алакьалу ял ядай йикьара республикадин духтурханайри кьетен гьалара кьвалахда. И месэладиз талукь приказдал министрдин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Татьяна Беляевади кьул члугуна.

"Дагъустанда коронавирусдихь галаз алакьалу гьалар кьизгьинбур яз амуькьзава. Гьавилиял январдин эвел кьилиял ял ядай йикьара региондин медицинадин вири идарайри гьамиша хьиз кьвалахда. Стационарра духтуррин бригадайрин кьадар гзафарда, КТ, ПЦР ахтармишунар йикьан гьи вахтунда хьайитлани ийида", - лагьана Т. Беляевади Урусатдин здравоохраненидин селекторный совещанидал.

Коронавирус: эхиримжи рекъемар

РД-дин Роспотребнадзордин делилралди, 30-декабрдиз Дагъустанда коронавирус акатайбурун кьадар 23 303 - дав агакьнавай. Эхиримжи юкьуз коронавирус акатай 156 кас дуьздадал акъудна.

Га са вахтунда духтуррилай начагь хьайи 19 998 кас (эхиримжи юкьуз - 139) сагьар хьийиз алакьнава. Санлай кьачурла, республикада 1 058 239 кас ахтармишнава. 2757 кас, амайбурукай чара авуна (изоляция), кьвалера ава. Дагъустанда коронавирусдик 1112 (эхиримжи юкьуз - 6) кас кьена.

Цийи девирдин чархачияр

1

Сардар Муртузалиева, Мирзе Мегамед-велиева, Али Ягъибегова къизгъин женгера чпин чанар къурбандна.

XIX ва XX асирдин гъакъикъат тир, дагъвийр кыл хуьн патал нефтладин мяден ва промышленностдин карханайрин макан Бакудиз акъатзавай. Са гьалда дуланмиш хуьн патал фялейри лап четин шартлара зегъмет члугъзавай. Гъавилъ абур, яшайишдин шартлар хъсанардай фикир аваз, женгинизни къарагъзавай. Бакуда Къиридайни гзаф инсанар авай. Абурукай хейлинбур инкъилабдин чархачияр тир. Мамедов Мажида, Исаев Исади, Исаев Мусади, Къараханов Ярагъмеда, Медетов Къазиди, Казимов Гъажиди гражданди даяведани иштирак хуьвун, цийи уьмуьрдин бинеяр кутадилани, абур къулухъ акъвазнач. Халилов Шагъимердан виклеъ итирикай сад тир. Ада 1917-йисуз Корнилован ва 1919-1920-йисара Деникиндин аскеррихъ галаз XI лагъай Яру Армиядин атлуйрин 7-дивизиядик кваз женгер тухвана. Ада гъакъ генерал Мамонтован корпус терг авур женгинани иштиракна.

Дагъустанда Советрин гъукум тайинаруник цилингвийрини чпин пай кутуна. Сифте нубатда Бакудин фяле Ярагъмедан твар къун лазим я. Ам Бакудин совнаркомдик акъатзавай. Яру партизан Салман деникинчийрихъ галаз кыле фейи даяеда телеф хъана. И даяеда Селимхан Селимханова, Гъасан Магъсудовани иштиракна.

Бакуда стачкайрин, забастовкайрин, большевикрихъ галаз санал тухузвай чинебан къвалахдин уламрай акъатай шулвийри, партиядин членри хайи хуьре Советрин гъукумдин къурулушар арадал гъун, савадсуз лежберар, малдарар гъавурда тун патал чалишмишвална. Абурун арада активистар Мисри Ибрагъимов, Навруз Керимов (ам РСДРП-дин член тир), Сефербег Бабаев, Мелик Гъасанов, Халил Халилов ва масабур авай.

Зегъметчи халкъар истисмарчивиликай азад авунин муррадлди Бакуда кыле тухузвай инкъилабдин гъерекатра активдаказ иштираклай гелхенвийр Къасумаз, Гъаруназ ва Къапулаз жандармайри инсафнач, абур телефна. Абурун гъахълу кар маса гелхенвийри давамарна.

Кумухви Малла Куьринский (Эфендиев) савадлу жегъил тир. Ада 1914-йисуз Бакуда урусринни татарин школа куьтыгънай. 1917-йисуз ам Бакудин фялейрин ва лежберин Советдин депутатвиле хъанай, большевикрин партиядин жергейриз къабулнай.

1918-йисуз Малла Куьринскийди Дербентдин контрреволюционерриз акси яз тешкилай женгина иштиракна. Са шумуд вацралай ада Астраханда ва Бакуда авай Яру Армиядин къушунар сурьсетдалди таъминардай участокдиз регъбервал гана. Турквер Къиблепатан Дагъустан къурла, маса большевикрихъ, халкъдин патал алай инкъилабчийрихъ галаз Малла дустагъда тунай. Куьринскийдилай анай катиз алакьна. Бакудиз хъфена ва ана чинеба вичин кар давамарна. Турквер, интервентар Дагъустандай чукурайла, кумухви ватандиз хъвезва ва ам Куьредин ва ахпа Самурдин округкомрин жавабдар секретарвиле хъязва. Къвалахни ийиз, ада партийный работникрин курсарни акъалтларна. 1925-йисуз Малла Куьринский Дагъустандин обкомдин бюродин членвиле хъязва. Ада РКП(б)-дин Дагъустандин обкомдин агитациядинни пропагандадин отделдин заведующийвиле, Каспийскдин заводдин ОРС-дин руководителвиле къвалахна. Адан алакьунар мад Азербайжандин Республикадиз герек атана. Ада ана къезил

промышленностдин министрдин заместителвиле везифаяр кылиз акъудна.

Октябрдин инкъилаб ва уьлкведа кыле физвай дегишвилер Хпеж дерада авай хуьрерин (Хпеж, Шимихуьр, Урсун, Хпуькь) агъалийрини хушдиз къаршиламишна. Деникинчийрикай ва туркверикай цийи гъукумдин къурулушар хуьн патал абур яру партизанрин жергейрик экечна. Аллагъвердиев Шуьгъвея, Рамазанов Мегамеда, Герейханов Шабана, Гъамидов Вагъида, Эмиров Абдулкерима, Мегамедов Нурмегъмеда, Рамазанов Ибрагъима, Гъамидов Гъамида, Рамазанов Абукара, Гъасретов Гъасрета, Азизов Шабана, Гъасанов Аллагъвердиди, Рамазанов Загъирбега, Къазибегов Мирзебега, Адамов Рамазана Къасумхуьрел ва Жалгъан дагъдин кланерив душмандиз рикелай тефидай ягъунар къуна.

Дяе телефвилер галачиз жезвайди туш. Жалгъандин кланик климихуьруьнви Медетханов Гъамидуллагъа азадвал патал чан гана. Адан хуьруьнвийр Насруллаев Саид, Атакишиев Иса, Эльдаров Мисри, Атлуханов Мегамед, Мусаев Мирземегамед хуьруьз гъалибвиле хабар гъаз хтанай.

Истисмарчивиликай, ханарикай, белерикай, гражданди даяедикай азад хъайи дагъвийри гъар са хиле гъакъисагъвилелди къвалахна, абуру хъсан патахъ жезвай дегишвилер хушвилелди къабулна. 1923-йисуз республикадин зегъметдин агалкъунар Зегъметдин Яру Пайдахдин ордендалди къейдна.

1937-йисан 12-июндиз Виридагъустандин Советрин чрезвычайный 11-съезддал ДАССР-дин Конституция къабулна. 1965-йисуз республика Ленинан, 1970-йисуз Октябрдин Революциядин орденриз лайихлу хъана.

1993-йисан 25-декабрдиз, Россиядин Федерациядин Конституция къуватда гъатайдалай гуьгъуьниз, ДАССР-дикай Дагъустан Республика хъана. Алай вахтунда республика цлуд шегъердикай ва 42 райондикай ибарат я. Республикадиз РД-дин Кыли регъбервал гузва. Халкъдин Собраниди важиблу законар къабулзава. РД-дин Гъукуматди халкъдин майишат идара ийизва.

Советрин девирда арадал гъайи Дагъустандин государстводихъ гъар са рекъий йигин еришралди вилик фидай еке мумкинвилер хъана. Республикада хейлин заводар, фабрикаяр, къелдай каъяр, культураддин маканар эцигна, экономика, культура вилик тухвана, рекъер тукъуьрна, дагъвийрин аялриз къелдай, къвалахдай, яратмишдай вири жуьредин къулайвилер арадал гъуна. Дагъустан промышленность, хуьруьн майишат, илим, культура, спорт, искусство вилик фенвай республикадиз элкьвена. Политикада, государстводин къурулушда, илимда, искусствода, литературада, спортда зурба агалкъунар къазанмишнавай дагъустанвийр, гъа гьисабдай яз лезги халкъдин векиларни, республикадилай, Россиядилай къецепатани машгъур хъанва. Абурун баркаллу крарилай жегъилрини чешне къачузва.

Къенин йикъакай рахайтла, республикада хъсан патахъ кыле физвай дегишвилери, зегъметчи инсан патал тухузвай сиясатди гъар сад шадарзава. Дагъустандин халкъари стха халкъарин арадаваз абадлу, агъваллу гележегдихъ камар къачузва. Виридан гъакъисагъ зегъметдалди къазанмишзавай агалкъунрин бинедаллаз къенин несилди мадни виликди, зегъметдин гъалибвилерихъ инанмишвилелди камар къачузва. Абуру Россиядин Федерациядин государство, чи республика къудратлу, къуватлу авуник, халкъдин яшайиш хъсанаруник чпин зегъметдин пай кутазва.

Къ. ШИХМУРАДОВ, Ю. АКИМОВ, А. АЮБОВ

Ватандин Чехи даяедин йисара чи хуьрерай агъзурралди рухвайри душмандихъ галаз кыле фейи женгера къегъалвилелди иштиракна. Абурун арада Абдуллаев Мегъти, Къайибханов Алигъбер, Ильясов Абас, Къурбалиев Сулейман, Мурадханов Мукаил, Ражабов Шамсудин, Рамазанов Гъажимурад, Сафаралиев Рагъман, Султанов Муртуз, Таибов Жават, Ферзалиев Ферзиллагъ, Ханалиев Эседуллагъ (Билбил-Къазмаяр) авай. Къейдна кланда, гъа четин вахтунда Ватандиз къуллугъ авуникай катуйбурни, тамара чунуьх хъана, къачагъвиле кыл ягъайбурни хъана. Ахътинбур къун ва абурухъ галаз женг члугун патал Къиблепатан Дагъустандин районра махсус батальонар тешкилна. И кардал НКВ-дин органрин тежрибалу къуллугъчийрни желб авунай.

Къиблепатан Дагъустанда тахсиркарвилер ийизвай дестеяр тергун патал тешкилай къваталдиз вичин ери-бине Къурагъ райондин Ахнигрин хуьряй тир **АЛИЕВ Абил-Къасум Омаровича** регъбервал гана. Ам Къиблепатан Дагъустанда гъа вахтунда милициядин полковникдин чин ганвай сад лагъай кас тир. Бандитрихъ, армиядай катнавайбурухъ, къачагърихъ галаз женг члугунин карда ада жуьрэтлувал къалуьна ва санал къуллугъзавайбурунни жемятдин арада гъурмет къазанмишна. Ам гъар са рекъий чешне къачуз жедай, инсанвиле виниз тир ерийриз къуллугъзавай кас тир.

Абил-Къасум Алиев 1910-йисан 25-май-диз Мегъарамдуьруьн райондин Билбил-Къазмайрин хуьре гзаф аялар авай хизанда

Къегъалвилеиз къимет гун!

дидедиз хъана. Хизан са акъван агъваллуди тушир. А члавуз адан дах Омараз цин регъвер, телик цадай ва векъ къачудай чилер, сал авай.

А.-Къ. Алиев 1939-йисуз милициядин органра къвалахал акъвазна. Ада милиционервиле, Дербент ва Къурагъ районрин милициядин отделдин начальникдин заместителвиле, Дагъустандин милициядин управлендин БХСС-дин пуд лагъай отделдин старший оперуполномоченныйвиле, Табасаран ва Дербент районра бандитрихъ галаз женг члугъвадай отделдин старший уполномоченныйвиле къвалахна. Гуьгъуьнлай адакай ДАССР-дин милициядин управлендида отделдин, Махачкъаладин округдин милициядин ва ДАССР-дин МВД-дин оперативный отделдин начальник хъана.

Ватандин Чехи даяедин йисара Алиева бандитрихъ ва душмандин диверсияр кыле тухудай дестеярихъ галаз Къасумхуьруьн, Хив ва Табасаран районрин мулкарал кыле тухвай махсус операцияра виклегдаказ иштиракна. Душмандиз ва Ватан маса гузвай алчархиз ада инсафнач. Республикада бандитрин, къачагърин ва диверсантрин дестеяр терг авунин кардиз республикадин къенепатан органрин наркомдин заместитель Гъасан Абакарова регъбервал гузвай. Абил-Къасум Алиева адахъ галаз датана алакьа хуьздай ва Дагъустандинни Чечен республикадин мулкарал алай бандитрихъ, диверсантрихъ галаз женг члугунин карда дирибашвал къалуьна. Ада вичин къуллугъдин 30 йис и хаталу кардиз багъишна. А вахтунда Алиеван жуьрэтлувилакай, дирибашвилакай инсанрин арада къисаяр, риваятар пайда хъанай. Алиеван алакьунар себеб яз, Акуша райондин Аметеркмахи хуьряй тир къачагъ Къасум, Кълар районда тахсиркарвилер ийиз кыл хкажай Абдуллагъ, чкадин агъалийриз инадор къазвай, Билбил-Къазмайрин хуьруьн колхоздин председател Сейидали Сейидалиеван чандиз къаст ийиз алахъай къачагъ МезетI ва масабур тергнай. Адалай и къвалахар гъикI алакьнатIа къени сир яз ама.

1943-йисан октябрдиз Алиеван Нуьгди хуьруьн патарив гвай мулкара чунуьх хъанвай, шаклу инсанар авайдакай хабар агакъна. Гъа пакадин юкъуз Алиев Нуьгди хуьруьн мулкар хъсандиз чизвай Эмир Эмирбеговахъ, Гъа

мидуллагъ Гъамидовахъ ва истребительный дестедин аскеррихъ галаз чкадал фена. Тама чунуьх хъанвайбурни абуру къуна. КилигайтIа, дугъриданни, абур бандитрин дестеяр тешкилна ракъун рекъер кардикай хкудун патал атанвай диверсантар тир.

Гъа и йисан хуьтуьуз Эмиров Гъамидина Самур тамай Советрин офицердин партилар алукинавай немсерин къве диверсант къуна. Абуру пулар гуз, армиядай катнавай-бурукай террористар гъазурзавай.

1943-йисуз яракъламиш хъанвай бандитри Билбил-Къазмаяр хуьруьн колхоздин фермадай малар чунуьхна. Экуьнахъ Эмиров Гъамидина ва колхоздин председател Сейидалиев Сейидалиди малар чунуьххайбур гъи патахъ фенатIа чирна. И кардикай гъиле-гъилди Алиеван хабарна. Штабдин начальник Миримов Абдулкеримни галаз ада йикъан къвед лагъай паюна Кълар райондин Лежет хуьруьн патаривай малар чунуьххай бандитр къунай...

А вахтунда фронтдиз финикай кыл къакъудзавай ксар хуьрерани жезвай. Алиева абур жагъурзавай ва кимел хъана жемятдин вилик абуруз тербиядин халисан тарс гудай. А вахтунда ахътинбур хуьруьн майишатдин жуьреба-жуьре къвалахал желбзавай.

Абил-Къасум Алиев гъил ачух, къевевай-буруз куьмек гуз алахъдай кас тир. Хуьрерин жемятар бандитрикай, къачагърикай хуьн патал адаз я йикъан къарай, я йифен ахвар хъайиди туш. Билбил-Къазмайрин агъалийризни ада вичелай алакьдай къван куьмекар авуна. Садбур къвалахдик, масабур къелунрик кутуна.

Алиеван наградайрин чарче ихътин гадар ава: "Азербайжан ССР-дин Кълар райондин мулкуна Абил-Къасум Алиева 11 касдикай ибарат тир бандитрин десте терг авун патал къетIен план тукъуьрна ва ам кылизни акъудна". Гъахътин зирек хва тир Абил-Къасум Алиев.

Ватандин душманрихъ галаз жуьрэтлувилелди женг члугунин карда къалуьрай виклеъвилерай Абил-Къасум Алиеван "Знак почета" орден, "Кавказ оборона авунай", "Женгерин лайихлувилерай", "Германиядал гъалиб хъунай" ва "Ватандин Чехи даяедин йисара гъакъисагъвилелди зегъмет члугунай" медалар гана. Ам СССР-дин НКВ-дин лайихлу работник тир.

Абил-Къасум Алиева вичелай гуьгъуьнлиз ругуд велел туна. Абурун чпин буба хътин Ватандал рикI алай инсанар я.

1975-йисан 31-майдиз вичин вири уьмуьрда намуслувилелди, вафалувилелди Ватандиз къуллугъай жуьрэтлу хва рагъметдиз фена. Ам Махачкъала шегъердин сурара кучукавна. Адан экуь къамат ам чидайбурун рикIера яргъалди амуькъа. Ихътин касдин тIвар рикIера хуьн патал Мегъарамдуьруьн ва Билбил-Къазмаяр хуьруьн куьчейриз адан тIвар ганайтIа, пара хъсан жедай.

Веревирдер

Цийи йисан варцел

Мердали ЖАЛИЛОВ,
литературадин отделедин редактор

МАД са йис алатна, тарихдиз хъфенва. Вичелни "Коронавирус" тлугвалдин твар акъалтай завалдиндиз. Гзаф ксарин гзаф умудриз ачух рехъ тагайди...

Йисан варцел, адет яз, хъайи хъсан крар, агалкунар рикел хкайдайди я.

Абурулай чешне къачуна, мад виликди, цийи агалкунрихъ фин паталди.

За вуч рикел хкизва? 2020-йис са куналдини лишанлу хъаначни? Гъич тахъайтла, литературадин, культурадин, агваллувилин дережайрайни виликди феначни чун? Вахт акъвазнавай жал?..

Ваъ! Са бязи хъсан крарни зи къисметда хъайиди рикел хквезва. Гъич тахъайтла, тлугвалдай зун, зи хизан саламатдиз акъатна. Мажибар хкаж хъаначтани, гъа тимилибурни агакъна, еке дарвилера, дердисервилера гъатнач. Са хтудиз гъатта вичи куътягъай пешедай кваллахни жагъана! Алай аямда жегъилрив чпи хъягъай пешедай кваллах жагъун агакъ тийир мураддиз элквевна.

Тлугвалдив даяе члугун яз, за гъа кваллин "дустагъда" хъайи йикъара жуван саягъ дневник - ширир кхъена, эхирдай жуван харжийрихъ "Яшамин жен!" твар алай ктабни акъудна. 240 чиникай ибарат. Ана тахминан 4800 цлар ава! Тлугваларни завалар инсанрин къастуни, инанмишвили алуддайди субутнава! Анжах гъич са жуьре татугайвилерани инсанри чпин инсанвал, акъулдинни мари-фатдин къакъанвал квадарна кляндач.

*Яшамин жен гузмай къван гагъ,
Рикел теъгиз рагъулар.
Алудиз клам, алудиз дагъ,
Хиве такъаз кагъулар...*

*Яргъиди туш йикъалай йиф,
Мичи къазуниз, нулар хуьн.
Умуддин женг жедач зайиф,
Умуд гудай крар хуьн!..*

За къатлузайвал, жуван литераторвиллин кваллахдалдини, публициствилин гафуналдини, неинки са зун, чи коллектив халкъдиз умуд гудай крар хуьз алахъна.

2020-йис "Лезги газетдин" 100 йисан юбилейдинди тир. Ам, винидихъ лагъанвай хътин себебар аваз, къейд ийиз хъанач. Амма за жуван ферз (хиве къур кваллах) къилиз акъудна: саки 200 чиникай ибарат ктаб - газетдин 100 йисан тарих кхъена, макъалаяр яз газетдани чапна. Спонсорар хъайитла, ам ктаб язни чапдай акъудда... Хайи газетдин тарихдин ктаб гъар са хизан патал кутугай ядигар жедай...

Газетда чна хейлин литераторрин, чи халкъдин члаланни руьгъдин зурба дестекрин - Ярагъ Меъгамедан, Мазали Алидин, Тагъиржал Эмирасланан, Сфи-Эфендин, Миграгъ Мардалидин, Исмаил Вагъабован, Гъажи Аликберован, Абдулбари Магъмудован, Асеф Меъманан ва гзаф масабурун юбилеяр къейдна. Алай аямдин твар-ван авай шаиррин - Ханбиче Хаметовадин, Арбен Къардшан, Майрудин Бабаханован, Абдуселим Исмаилован, Зульфийкъаран, Фейзудин Нагъиеван, Азиз Мирзебегован ва масабурун цийи эсеррихъ галаз келзавай бур танишарна.

Газетдин чинрай чаз чи хейлин цийи тварар, иллаки чи аялринни жегъилрин къелемрикой хкатзавай гуьзел цларар, таза гиссер чир хъана.

Алукънавай йис юбилеяралди, вакъийралди мадни девлетлуди, метлеблуди я. Литературадин календарь чна газетдин гъа и нумрада чапнава. Анай акъазвайвал, дуьньядиз машгъур классик Низамидилай гатунна, къенин йикъаралди майдандиз атанвай, чпи чаз еке ирс тунвай хейлин авторар ава. Чун гъеле чпин яшарин эхирда "0" авайбурукай

раханва. Маса рекъемрин иесияр мадни гзаф я. Белки, чун а вири юбилеяр, литературадин вакъияр (Стлал Сулейманан ширирдин йикъар, Етим Эминан сувар, "Шарвили" эпосдин сувар ва мсб.) къиле тухуз агакъин. Ала-тай 2020-йиса а вакъияр тлугвалди чав тухуз тунач. Гъайиф...

Инал къалабулук кутазвай маса крарни рикел къвезва. Йисалай-суз чи газетдин подписка тимили жезвайди квез акъазва. Чарчин газетни ктаб чаз герек туш лугъузвайбуру и кардиз гъихътин къац язаватла лугъуз хуьн мумкин туш.

Эхъ, электронный такъатар виликди физва, абурун мумкинвилерни екебур я. Вири хъиз, чунни и такъатрин сагъибар хуьн лазим я. Амма чарчин газетни журнал, ктабар интернетди эвездач!

Ктаб виш йисузни ктаб яз, акъулдинни камалдин, хайи члалан девлетдин хазина яз амукъзава. Ктабдани газетда, журналда грамматикадин жигъетдай нормада тунвай члал авайди рикел хуьн кутугнава. Интернетда авай члални, информацияни, литературадин чешнеярни гъихътинбур ятла, чаз акъазва. Неинки лезги члалани литературадин, гъаки вири халкъарин члаларизни, литературайризни электронный СМИ-яр гъилевайбуру тийизвай жуьредин завал, зиян авач. И кардин вилик падни къаз жезвач. Чарчин газетни журнал гъиле авачиз хъайитла, гъа завалрин рагъулри чун батмишарда.

Лезги члалал келзавайбур, рахазвайбур, къызвайбур тимили хуьни чак виридак къурху кутун лазим я.

Филологиядин факультетда лезги члалан десте амукъ тавуни чак бес къурху кутазвачни? Лезги члалал яратмишзавай жегъилар къвердавай къит жезва. Гъевеслувал куьз амачтла? Пулдихъ калтугуни амай девлетар рикелай ракурзава. Гъайиф...

За гагъ-гагъ фикризава: гъа манат лугъудай шейтанди инсанрин руьгъ рекъизва. Руьгъ авачирди яшамин гъикл жедач? Амма манатдин руьгъ масад я. Шаирди ик! лугъузва:

*Я къей манат, вуч вуна вал дамахда?
Шумуд гъили ви тарамвал тлушунна?
Ви хесетар гва акъулдиз ахмакъдав,
Таклан карни къабулзавай хушуналд.*

*Чидатла ваз, шумудан вал чирк ала?
Угъридинни, дугъридинни, гачалдин...
Шумудан вахъ гъекведин ял - ни гала?
Ви хуьруьнни я гъамиша фашалди...*

*Ви къилих бес яни даим къанихвал?
Вун гъуьл хъиз я, гзаф хуьналд ацлудан.
Шад члавузани агудда на дарихвал,
Гзаф къуллугъ ийида на яцлудаз...*

Газет хъин патал пулдин гъайиф къвезвай кас гъа къанихвиллин лукл тушни бес? Ахътин лукраз ни гъурметда?

Гележег хъсан жедач лагъана, за умудар атлузвач. Яшайишди вичи чаз четинвилер алудиз чирзава. Руьгъ тахъайтла, чаз рекъер агалдай кикларни куьквалар гзаф жедач.

Алукънавай йис мублагъди, ислягъди, мурадриз майдан гузвайди хуьн патал женг члугун лазим я. Яру яц темпелди туш, адахъ вири завалар алуддай къуват, инанмишвал ава!

Кагъулвили беден рекъиди. Уьмуьрдихъ метлеб амукъдани ахпа? За лугъузва:

*Инсан, зун ви инанмиш я камалдихъ,
Ви жамалдихъ, ви жалалдихъ, амалдихъ.
Акатайтла агъзур жуьре завалдик,
Рехъ давамда сидкъи михи гъалалдихъ.*

*Шумуд сефер атайди я тлурфанар,
Рекъер, муькъвер ятаривди яд ийиз.
Амма герек атайди туш кафанар,
Уьмуьр хвена, уьзгъгъдиз дад ийиз...*

Зун инанмиш я, сагълам, шадлу, гъунарлу уьмуьрди чун вилив хуьзва.

Цийи йис масакла къаршиламишиз жедайди туш. Мубаракрай квез Цийи йис - цийи девир - цийи умудар!

Райсудин НАБИЕВ

ТЕРБИЯ гунин карда чна жуьреба-жуьре такъатрикой менфят къачузва. Ихтилатар, суьгъбетар ийизва, яшайиш, уьмуьр итиглудаказ къиле тухвай ксарихъ галаз гурьушар тешкилзава, ахътин ва кваллахда тафаватлувал къалурзавай ксар чешне яз раиж ийизва.

Ихътин серенжемери чпин негъижаярни тагана тазвач. Эгер чна и рекъиз кино желб авуртла, менфятлувал, таъсирлувал мадни артух жеда. Кино гъам гъеве-чибур, гъамни члехибур патал гзаф таъсирлу такъат я. Адан роль и карда лап екеди хъайиди ва исъятдани ам зайиф туширди ашкара я. И жигъетдай иллаки перестройкадин девир алукъдалди гъазурнавай военный ва ватанпересвиллин месэлайриз, чи уьмуьрдин амай хилерни вилик финиз, яшайишдин дережа хкаж хуьниз талукъ кинофильмаяр хуш жеда. И кар са за ваъ, зун хътин масабурни къейдзава.

Тербиядин бине къени
крар я

Гъаки тирвилляй, исъятдани Члехи Гъалибвиллин 75 йис тамам хуьниз талукъ яз, рикелай тефидай суварин гъурметдай, халкъдиз телевиденидай вижевай кинояр къалурун ва маса мярекатарни тухун давам жезва. А кинойрай чаз дяедин йисара къизгъин женгери басрух гуз хъайи четин вахтара гъукматдин къиле хъайибур, члехи военачальникри, чи аскерри душман куькваларун патал чеб тухвай жуьре акъазва. Иллаки Верховный Главнокомандующий Иосиф Сталинан сабурувални лигмивал къенин девир патал чешне я. Адан и ерияр 4-декабрдиз "ТВЦ" каналдай къалурай "Москва патал ягъунар" твар алай фильмдай ачухдиз акъазва. Гзаф паярикой ибарат тир ва саки ирид сятда давам хъайи и фильмдиз агъзуралди инсанар килигни жеде. Фашистрин Германияди, чи уьлкведин меркез - Москва са куьруь вахтунда къачуна, вичин твар дуьньядиз чуькүриз кланз, вичихъ авай къван гужлу яракъарни техника, инсанрин къуватарни желбна, пуд сеферда гъужмар авуна. Ибур гъаклан ихтилатар ва я къугъунар ваъ, чи аскеррин, халкъдин, москвавийрин чанарихъ галаз алакъалу вакъияр тир.

Мектебра, колледжра, институтра келзавайбур, жегъилар ихътин кинофильмайриз килигиз хъанайтла, ажеб хъсан кар жедай, абуру патал им важиблу я эхир. Яшариз члехибур, гъикъван лагъайтани, а вакъийрин гъавурдик ква. Къе кланзавайди жегъил синифни и крарин гъавурдик кутун я. Ватан патал чанар къурбанд авурбур риклера хуьнин гиссер битмишарунихъ, абуру и крарихъ рикливай инанмишарунихъ тербия хъсанарунин карда еке метлеб ава. Тарих-

дин ктабрай, мектебрин программайри-кайни гзаф темаяр хкуднавайвилляй, жегъилар бязи крарин члалахъ тежезвайдини акъазва. Ихътин шаклувал арадай акъудна кланда.

Дуьз тербия гун ва къачун патал гъар жуьредин такъатрикой, къилди къачуртла, килигдай, яб акалдай тадаракрикой менфят къачун адет я.

Иллаки кваллахзавай чкадин, хуьруьн, райондин, республикадин, санлай уьлкведин руководителрикой синихдин, наразивилин, им хъсанди, ам писди я лугъуз, аялар алай чкадал, абуруз ван къведайвал рахуни, суьгъбетар авуни аялрин бейнидиз члурукла таъсирзава. И карни тербиядин кваллахда члуру терефрикой сад яз гъисабзава.

Бязи вахтара кимерал, инсанар кватл жезвай маса чкайрални гъавурдик квай ксарин сиверай Сталин гзаф векъи инсан хъана, ада себебар авачиз инсанар тергна лугъудай ванер-сесер къведа. Ихътин дуьшуьшра дуьз гъавурдик хъайитла пис жедач. Руководи-

тель векъи хуьн - им ада, Конституциядиз келелай муьтлугъ яз, гъукматдин къанунар къилиз акъудзава лагъай члал жезва эхир. Жуван кваллиз-йикъаз, хизандиз и кар патал са вил ягъун бес жеда. А векъивал, истемешунар Сталинахъ хъаначиртла, а шартлара гъукмат, армия бажагъат идара ийиз жедай. Гъукмат чуькүрна, барбатл авур Горбачеваз талукъ яз садани са затни лугъузвач, уьлкве кватина хвейи Сталин беабурзава бязибур.

Зун дяедин йисарин аялрин жергедай я, за 81-йисаз кам веъенва. Дах Жиллахан, адан стха Самурхан, амледин гада Меликмамед женгера телеф хъана, амлеяр Къайим, Герейхан, бахтунай хъиз, хтана. Гъаки хъайила чна, чун хътин масабурани, къавун члередали, къве гъилни цавуз яна, гъарайдани? Лацуздаз лацуди, чулавдаз чулавди гъа акъазвайвал лугъун чи, яни тербия гунин рекъевайбурун, буржидик акатазава. Эгер санлай чун чуькүрла рахайтла, чи члалахъ агъан хъйидач. Тербия цуьк хътин назик затл я, адав муькуфдивди, сабурудивди эгечлун виридан буржи хъана кланда. Сталинакай разивилин къве келима мад лугъун. И тварцли инсанди руьгъ, къуват кутазва, тербиядани, ватанпересвал патални ам еке такъат я. И кар фикрда къуна, инициативадин дестедин теклифдалди, адаз памятник эцигиз кланзава. Вири гъазур я, анжах вилик-килик квайбуру ам эцигдай са кутугай чка тайинайнайтла, халкъ рази жедай. Ида тербиядин кваллах мадни вилик кутадай, аялриз, жегъилризни адакай делилар чир жедай. Ашкара я, и твар такланбур гзаф ава. Им лагъайтла, дуьз кар жезвач. Ватандин Члехи дяведа члехи гъукмат ни идара авуна?!

Хайи члалаз талукъарна

Тамила САЛМАНОВА

Эхиримжи вахтара къадардиз тимили миллиетрин члалар квахъ тавунин патахъай гзаф рахунар къиле физва. Гъа жергедай акатзавай лезги члал хуьнин мураддалди чи районра, хуьрера хейлин мярекатар тешкилзава. И жигъетдай Сулейман-Стальский районда къабулзавай серенжемар тариф авуниз, чешне къачуниз лайихлу я.

Меъгарамдхуьруьн райондин Бут-Къазмайрин хуьруьн юкъван мектебдани лезги члал хуьниз, ам саламатдиз гележегдин несилрал агакъаруниз къетлен фикир гузва, жуьреба-жуьре мярекатар

тухузва. Абурун арада Урусатдин лайихлу артист Абдулкадир Сайдумован, машгъур гъикаятчи Абдулбари Магъмудован 90 йисан юбилейриз, "Дидедин йикъаз" ва лишанлу маса вакъийриз талукъарнавай мярекатар ава.

Къейдна кланда, межлисрин сергъятра аваз аялри хайи члалал фасагъатдиз ширир келна, члехи устадивелгди сегънейрин ролар тамамарна. Абуру гъазурун карда аялриз тарсар гузвай муаллимри члуру зегъметни тарифдиз лайихлу я.

Дидед члал хуьнин макъсаддалди тешкилзавай гъар са мярекатдихъ, къабулзавай гъар са серенжемдихъ еке метлеб ава. И кваллах лезги хуьрерин вири мектебра вилик тухвана кланда.

Цийи тварар - цийи тебрикар

2020-йисуз чпин гунарлу кралди, экономикада, културада, спортда, кьуллуьгдин дережайра, масанрани къазанмишай цийи агалкунралди чи халкьдин твар сейли авур вири рухвайризни рушариз баркалла, аферин!

Гьар йисуз адет хьанвайвал, чна цийи тварарин сагьибриз, абур гьина аватлани, чи редакциядин коллективдин тварунихъай тебрикарни саламар рекье твазва. Тварар чна алфавитдин кьайда хвена гузва.

Алик АБДУЛГАМИДОВАЗ - журналист-диз, РФ-дин Гьукуматдин премиядин лауреатдиз:

Икьван адлу шабагьдиз
Акуна вун ажебдиз!
Мадни артух уьзягьдиз
Женг члугу, дуст, метлеб дуьз.

Аликбер АЛИКБЕРОВАЗ - РАН-дин Во-стоковеденидин институтдин директордиз:

Машгьур хва чи Хьукьвай я -
Арифдаррин юкьвай я!
Гьикьван яргьал асирар,
Кьенин югь хьиз, мукьва я!

Альберт ЭМИРГАЕВАЗ - "Архит" твар алай фирмадин сагьибдиз, меценатдиз:

Хуьре цийи обелиск
Хкажнава - кун килиз!
Чи бубайрин къаматрал
Чан хквезва чи вилик!

Ариф КЕРИМОВАЗ - ФЛНКА-дин президентдиз, уьтквем, таьсиблукрадин кьилиз:

Гьикл ийидач тарифар
Уьтквем хцин - Арифан!
Абад хьана кланзавай
Хайи Лезги тайифа!

Арсен РАГЪМАНОВАЗ - десантникдиз, РФ-дин ВДВ-дин генералдиз:

Архитвирар - Арсенар
Чи руьгьдин я жуьгьенар.
Муьтлуьгьарда женгера
Гьалтай вири мескенар!

Бахтияр МАГЪМУДОВАЗ - РД-да Стратегиядин проектдин агентствонин гендиректордиз:

Проектар лап цийи
Кардик кутаз уьтквем я!
Цшуруна цай гьулдан хьиз,
Бине вичин мягькем я!

Бехет МАГЪМУДОВАЗ - лезги хиперин жинсер арадал хкизвай селекционердиз:

Гаф авай туш Хинериз,
Кьакьанбур я чинериз!
Кьалин чарчин суьруьяр
Хкизва чи синериз!

Даурен КУРУГЪЛИЕВАЗ - азаддиз кьуршахар кьунай дуьньядин Кубокдин сагьибдиз:

Муьтлуьгь тежер гьасир ваз
Такурай и дуьньядал!
Азадди я чи аваз,
Ашукьди шад гьавадал!

Духтурриз - тлугьвалдив женг члугвазвай Игитриз:

Инад хуьрай тлугьвалдив,
Кутунвай чун завалдик.
Баркалла кьез, азизбур,
Дикьет хуьзвай кьегьалдив!

Загьидин КЪАСУМОВАЗ - Къизлярда прунзчивилин "Нива" ООО-дин директордиз:

Сагьрай, дустар, сидкь кьу,
Зегьметчяр - Сарсарар!
Дуьгуьдалди саф, михьи,
Ацурзавай базарар!..

Заур АЛИСУЛТАНОВАЗ - алимдиз, физикадинни математикадин илимрин доктордиз, РФ-дин Президентдин грантрин сагьибдиз:

Илим тухуз виликди,
Кьвалахзава кьиливди.
Гьейранзава алемар
Гузвай гьар са теклифди!

Зейнаб ГЪАСАНБЕГОВАДИЗ - ДГМУ-дин студенткадиз, 2020-йисан Виридуьньядин илимдин марафондин гьалибчидиз:

Фагьум-фикир лап цийи
Алакьна раиж ийиз.
Гаф авач ви чирвиллиз -
Гьейранна дуьнья михьиз!

Имам МИРЗОЕВАЗ - цийи тадаракар, технологияр кардик кутазвай "ЭОС" клиникадин кьилин духтурдиз:

Тадаракар, дарманар -
Вирибур я цийибур.
Чилел кьезвай муьманар
Вири ийиз дирибур!

Имран ОМАРБЕГОВАЗ - Санкт-Петербургдадин Военно-космический академиядин курсантдиз, Москвада Чехи Гьалибвили параддин иштиракчидиз:

Хьунухь ихьтин парадда
Гьар кьегьалдин мурад я.
Машгьур я хва виридаз
Женгчивилин устад яз!

Камил МЕГЪАМЕДОВАЗ - РД-дин карчивилинни инвестициярин Агентствонин кьилиз, экономика вилик тухун патал женгинин чархачидиз:

Вилик тухуз карчивал,
Кьачиз гьич са харчивал,
Хуьзва хци замандиз
Хазинайрин башчивал!

Куьреви МАНСУРАЗ - алимдиз, милли лезги литературадин ирсинин геле кьекьезвай меценатдиз, Етим Эминакай цийи ахтармишунрин автордиз:

Акьван ашукь Эминал,
Хва аватла мад чина?
Шаирдин члал нур я ваз,
Авахьзавай Рахьинай!

Магелан САИДОВАЗ - РД-дин гиряйрин спортдин федерациядин регьбердиз, милли спортдин жуьрейриз рекь ачухзавай хциз:

Кар амукьдач гьутарихь,
Майдан кьурла путари.
Шалбуз дагьдин сагьвал хьуй
Спортдин чи дустарихь!

Магьмуд ва Абдулжелил АБДУЛКЕРИМОВРИЗ - Хуьруьга "Люминари" центр несириз багьшнавай бубадизни хциз:

Пара хуьрай девлетар,
Тимил тежез гьурметар!
Гележегди гуда кьез
Мадни чехи кьиметар!

Марат ШАЙДАЕВАЗ - меценатдиз, карчидиз, лап цийи имаратар хайи хуьруьз багьшзавай хциз:

Тарифарда акурда
Цийи крар Цмурдал:
- Чи рухвайри хайи чил
Дуьнья тирвал машгьурда!

Мегьамед ИБРАГЪИМОВАЗ - шаирдиз, "Лезги газетдин" кьилин редактордиз, ФЛНКА-ди тешкилнавай, журналист Р.Микаилован тварунихъ галай премиядин сад лагьай лауреатдиз:

Жегьилвилин гьевесдив
Рехь давамра сересдиз!
Тарифарни тебрикар
Мад кьведа ви терездиз!

Набиюллагь КЕРИМХАНОВАЗ - хьенчин кьапарин устардиз - устаддиз, гзаф килигунрин гьалибчидиз:

Рахазва кье чпикай:
- Устадар я Испикар!
Челедал чан акьалтда,
Себеб хьана гьиликай!

Назир ГЪАЖИБУБАЕВАЗ - "Дагдизель" завод АО-дин чехи векилдиз ва вири коллективдиз:

Завод цийи твар алай
Кьагьриманрин кар алай
Ачух хуьрай куь гьар югь
Мадни михьи зар алаз.

Наида УРУЖЕВАДИЗ - ДГМУ-дин акушер-вилинни гинекологиядин кафедрадин ассистентдиз, "Вуздин илим. Инновация" - международный форумдин гьалибчидиз:

Майданар гуз илимдиз,
Кьаст ава чи алимдихь;
Гьар са кьени хизанда
Сагьламвал жен кьилинди!

Нариман ГЪАЗАЛИЕВАЗ - девирдин карчидиз, хайи лезги члал, куьлтура, ирс несири хуьн паталди вири крариз куьмекзавай спонсордиз:

Чаз чиди: и Нариман
Я девирдин кьагьриман!
Бубайрин ирс хуьн патал
Женгинава даима!

Низами АТАМОВАЗ - Къизлярдин электромеханический заводдин коммерциядин директордиз:

Девирдин я зарбачи,
Амадаг я зурба чи!
Ацурзава бюджетдиз
Хийир гьйдаи турба чи!

Рагьман МУРАДОВАЗ - мандардиз, вири хьсан крарин миресдиз, халкьдин мярекатрин мерд куьмекчидиз:

Миресрикай мирес я,
Крар гьакьван серес я.
Мани - мецел, члагьанни
Гьамиша саз гьевес я!

Салман БАБАЕВАЗ - РФ-дин ракуьн рекьерин машгьур пешекардиз, меценатдиз:

Бул хуьрай ви багьшар -
Чи несири алхишар!
Рекьер, муькьвер, эквер я
Ви гьилерин нехишар!

Селим СЕФЕРБЕГОВАЗ - дуьньядин программистрин акьажунрин гьалибчидиз:

Кьепирви хва, сагьрай вун,
Ихьтин цийи кар чидай!
Программист дуьньядин
Кье виридаз твар чиди!

Станислав АБДУЛКЕРИМОВАЗ - гьуьле батмиш жезвай 4 кас санал кьутармишай кьегьалдиз:

Мусибатдин кьужагдай
Уьмуьрар хуьн саламат
Тушни мегер Игитвал -
Махара жер аламат!

Сулейман КЕРИМОВАЗ - сенатордиз, девирдин карчидиз, меценатдиз:

Рекьер атлугьвалдин,
Женг члугвазва кьегьалдиз!
Мерд хуьрай мад кьилих ви!
Гьа кар хуьрай синих ви!

Тимур ГЪАБИБОВАЗ - Тагьирхуьруьн-Къазмайрал алай надир багьдин сагьибдиз, тарарин цийи жинсер арадал гьизвай алимдиз:

Гьихьтин цийи емишар,
Жезва ина битмишар!
Алем хуьнин женгина
Ава чи хва гьамиша!

Умар ИСПАМОВАЗ - "Инсан" фондунин Ахцегьрин отделенидин кьилиз, меценатдиз:

Дагьлук куьгьне хуьрериз
Хьун паталди алакьа,
Интернетдин чилинз
Гузва кьетлен тлалакьар.

Фарман ШАЙДАБЕГОВАЗ ва Гьасан ГЪАСАНОВАЗ - "Леки" фондунин векилриз, халкь патал лишанлу крарин сагьибриз:

Кьуй куь руьгьдин мергьямат
Даим хуьрай саламат!
Кьакьан хуьрай генани
Куь фондунин дарамат!

Фахми КЪАСУМОВАЗ - Эминхуьрляй тир фермердиз, зегьметчи, зарбачи механизатордиз:

Сагьиб чехи зегьметдин,
Рехь гуз чехи девлетдиз,
Агакьрай ви гуьнарив
Гьар са патай кьимет дуьз!..

Хидир-Зулдан ЮНУСОВАЗ - СКФО-дин художникрин "Юг России" фестивалдин гьалибчидиз:

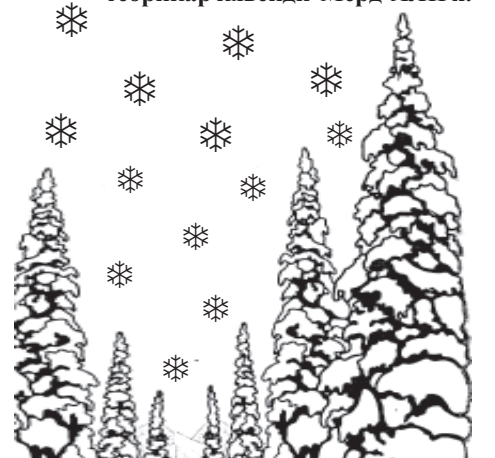
Суьгуьурдалди рангарин
Тамаринни рагарин
Алакьзава девирдин
Рагьулвилер куквариз!..

Шариф ШАГЪМАРДАНОВАЗ - художникдиз, скульптордиз, Чехи Гьалибвили 75 йисан юбилейдиз бахшна хкажнавай "Гьам члугвазвай диде" - зурба мемориалдин автордиз:

Гьамар члугур дидейрин
Руьгьер жедач лекейрик!
Гранитда, мермерда
Хуьда абур невейри!

Эхирдай жувазни:
Цийи йисан варцел кье
Рахурна рикл чарчел кье.
Тостар лугьуз дустариз,
Ала мягькем кьвачел кье.

"ЛЕЗГИ ГАЗЕТДИН" редакциядин коллективдин тварунихъай тебрикар кьейди Мерд АЛИ я.

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

“Лезги газетдин” редакциядиз республикадин жуьреба-жуьре пиплера ва адалай къецени яшамыш жезвай ватандашрикой хабар гун, абурукай газетда кхьин тлалабун, абурун агалкунрикой муштулухар гун хъсан адетдиз элкьвенва. Ик, Цийи йисан вилик квай йикъара заз республикадин хизанриз ва аялриз куьмекар гудай центрадин сагъламвиллин мумкинвилер сергъятламишнавай ксар (буьркъубур ва зайифдаказ ван къевезвайбур) патал реабилитациядинни яшайишдин ре-

Чешне къачуниз лайихлуди

къый адаптациядин отделенидин заведующий Гуьлзагъра Жафаровади зенгна. Центрадин регъбердин везифайрилай гъейри, ада дефектолог яз Махачкъаладин зайиф аялар патал махсус (8-жуьредин) центрадани къвалахзава. Ада зенг авунин мурад-метлебди зи руьгдик лувар кутуна. Вич къумукъ халкъдин векил яз, ада чи ватангъли Тамилла Жамалдиновнади сагъсуз (зайиф) аялрихъ галаз къвалахунин рекъиз вичин уьмуьрдин 50 йис бахшнавайдакай, и вакъадиз талукъарна ва адаз гъурмет авунин лишан яз чпи “Рикл алай пешеда - 50 йис” къил гана махсус пипл туькьурнавайдакай хабар гана. Мадни - центрадин еке коллективди адаз вахаз, дидедиз хъиз гъурметзавайди лугъузвай, чавайни адакай газетда кхьин тлалабзавай. Ихътин карда чун къулухъ акъваздани мегер?!

Авайвал хиве къуртла, заз Г. Жафаровади ихтилатзавай дишегъли чи газет къелзавайбуруз фадлай таниш, вич Мегъарамдхуьруьн райондин мублагъ чилерал чехи хъайи, “РСФСР-дин старший учитель”, “Дагъустандин лайихлу муаллим”, “Россиядин умуми образованидин отличник” тварарин, хейлин грамотайрин сагъиб, чна вичиз екез гъурметзавай **НАБИЕВА (Керимханова) Тамилла Жамалдиновна** тирди чизвачир. Къе за адан уьмуьрдикай галай-галайвал мад сеферда кхьинин махсад вилик эцигнавачтлани, амма зур асирда къилиз акъудай къвалахдикай бязи делилар рикел хкун тавунани жезвач. Къилинди, чаз адаз сагърай лугъуз къанзава: начагъ аялриз чирвилер гунин рекъе члугур гъакъисагъ зегъметдай, аялрин тлал-квалдин ва абурун дидейрал алай азабдин гъавурда акъунай, гзаф миллетрикай ибарат тир Дагъларин уьлкведин гъар са районда ва хуьре вичикай, санлай чи вири миллетдикай къени майилар тунай...

Вилерани, чинани берекатлувиллин нур авай и дишегълидин суьгъбетдихъ за ди-къетдивди яб акалзава. Са кар заз мад сеферда субут хъезва: гъакъисагъвилелди зегъмет члугур ва члугъузвай, гъакл къелзавай ксар патални девирар садрани регъятбур хъайиди туш. Бубадин къвале четивилер такуртлани, уьмуьрда четин имтигъанар гъикл хъайитлани гъалтда. Къилинди, абуруз дурум гудай къуватар жагъурун, жуван кенефдин къил квадар тавун я.

Тамила Жамалдиновнади ДГПУ-дин филологиядин факультет (1967-йис) акъалтларна. Тухумда муаллимар, образованидин хиле зегъмет члугур, жавабдар къуллугъар къилиз акъудай ксар гзаф авайтлани, и рекъай къвалахун адан планрик квачир. Амма къисметдихъ вичин къанунар ава. Меркездин 18-нумрадин зайиф аялар паталди тир махсус школа-диз урус члалан ва литературадин муаллим яз акъатай ам мад и рекъивай къерех хъхъанач. Им 1970-йисан декабрдин варз тир. Ахпа... Четивилериз дурум гудай вахтарни алуькна, жавабдар къуллугъарни хиве гъатна.

- А вахтунда 18-нумрадин школа цийиз ачухнавайди тир. Аялрихъ галаз къвалахдай методикаяр, программаяр, дефектологиядай пешекарар ерли авачир. Са классда акъулдин зайифвилел гъалтайла са шумуд жуьре аялри къелзавай. Аялрихъ галаз къвалахун патал медицинадай, психологиядай чирвилер герек тир. Вучда? Захъни пуд аял авай. Москвада ва я Ленинградда къелун герек я лагъайла, уьмуьрдин юлдашди разивал гана. Гъа ик, 1977-йисуз зун Москвадин заочный пединститутдин дефектологиядин факультетдиз гъахъна, 3 йисалай анаг акъалтларна. Алай девирда заочный къайдада къелзавайбур акурла зун тажуб жезвайди я. За къелзавай институт заочный тиртлани, чавай гзаф къадар истемешунар ийидай. За югъдини, йифдини чирдай. Чна чирвилер къачунин, чаз чирвилер гунин тегъерарни масабур тир, - рикел хкизва Т.Набиевади.

Къелунар акъалтларна, ада зайиф аялрихъ галаз къвалах давамарна. Гуьгъуьнлай центрадиз регъбервал гайи Ума Муртузалиевадин чалишмишвилерин нетижада и школа гегъеншарна, чехи центрадиз элкьуьрна, интернатар ачухна. Ина-

ни зегъмет члугъуз, Т.Набиевади ДГПУ-да студентриз дефектологиядай лекциярни къелзавай. 1994-йисалай адал РД-дин образованидин министерстводин патав гвай ведомствойрин уртах психолого-педагогвиллин ва яшайишдин рекъай центрадин директорвиллин (1994-йис) ва гъа са вахтунда республикадин психолого-медиико-педагогвиллин комиссиядин председателвиллин везифаярни ихтибарна. Т.Набиевади зайиф аялрихъ галаз къвалахдай программаяр, методикадин пособиарни гъазурзавай, ачух тарсара муаллимриз абурай къвалахдай тегъерни къалурзавай. Ам гъар са аялдин акъулдин зайифвал квехъ галаз алакълу ятла къил акъудунални машгъул хъана. Чи ватандаш Дагъустандин вири ВТЕК-рихъ галаз алакълу авай, гъаниз къилигна ам республикадин вири районрани сейли кас я.

Гуьгъуьнлай Т.Набиевади РД-дин образованидин ва илимдин рекъай министерствода къилин дефектолог язни къвалахна. Общественный къвалахдикайни ам садрани къерех хъайиди туш. Республи-

кадин махсус вири школайрин филологин секциядин регъбервиллин, Махачкъала шегъердин профсоюзрин комитетдин член язни вичин хиве тунвай везифаяр къилиз акъудна. Начагъ аял хизанда вири вахтара еке имтигъан я. Низ чиди, кенефдин къил квахънавай гъикъван хизанриз ада куьмекар ганатла?! Са гафуналди, Тамилла Жамалдиновнади вичин рикл алай пешедай къвалахун патал къуватар садрани гъайиф атанач. Гъавилай ада вичи зегъмет члугур вири чкайра еке авторитетни къазанмишна. Къе, яшариз къилигна, ам жавабдар къуллугъаривай къерех хъанватлани, адан риклиз къарай авач. Алай вахтунда ада и центрада консультант яз зегъмет члугъузва. Вичин чирвилерни тежриба жегъил пешекарриз гуьза. ДГПУ-да спецпсихологиядай ва дефектологиядай лекцияр къелзава. Адаз инвалид аялри ЕГЭ ва ОГЭ вахкудайла жуьреба-жуьре школайриз эвер гуьза.

“Куьн вири и крар къилиз акъудиз гъикл агакъзавай?” - суал гунин фикиррик квай зун, амма жаваб ада авур суьгъбетда авай. Къуват гуьзайбур адан патав гвай - уьмуьрдин юлдаш ва гъевчи члалай дидедиз гъар са карда куьмек хъайи пуд хва. Дагъустандин мелиорациядин министерствода къилин инженер яз зегъмет члугур, вич хайи Сулейман-Стальский райондани, республикадани сейли тухумдин векил тир Керим Мегъамеднабиевич Набиевакай, къе ам рагъметдиз фена 27 йис алатайлани, Тамилла Жамалдиновнадивай вилерал накъвар алачиз рахаз жез-

вач. Ростовский областда зегъмет члугъузвай жегъил пешекардин алакълунар регионда къиле фейи са совещанидал чи республикадин жавабдар къуллугъачийриз акурла, абуру бажарагълу пешекар хайи ерийрихъ желбнай. Жегъил хизандиз гъа-

Уьмуьр - намуслувилелди

Къагъриман ШИХМУРАДОВ,
Юсуф АКИМОВ

ГЪАЖИБЕГОВ Мирзегъасан Гъажибегвич 1936-йисан 9-майдиз виликан Къасумхуьруьн райондин Берекар хуьре гзаф аялар авай хизанда дидедиз хъана. Буба, Гъажибегов Гъажибег, дяведин сифте йикъара (1941-йис) Ватандал гъужумнавай душмандихъ галаз дяве члугъуз гуьгъуьллудаказ фронтдиз фена. А члугъуз Мирзегъасанан анжах 5 йис тир. Адан рикел и вахт са уьтери алама. Мад адаз - буба, бубадизни вичин тухум давамардай хва ахкун къисмет хъхъанач.

Бубадилай бязи вахтара пуд пиплен кагъазар къведдай. Сталинграддин женгерилай къулухъ абурун хтун хъувунач. Амма хизандал “Гел галачиз квахъна” лагъай члулав хабар агакъна. Диде Фатумади гуьлуьн кагъазрал вилерилай накъварин селлер ракъурзавай... Мирзегъасанай дидеди члугъузвай гъам эхиз жезвачир, ада дидедихъай вири кагъазар чуьнуьхнай.

Гъар гъикл ятлани, дидедини хци уьмуьрдин юлдаш ва буба фронтдай хтуникай умуд атлузвачир. Йисар физвай - буба къевезвачир...

Мектеб акъалтларна Мирзегъасан Азербайжандиз фена, Бакуда судостроительный заводда рабочий яз къвалахал акъвазна.

1955-1958-йисара Советрин Армиядин жергеяра къуллугъна хтайла, ВЛКСМ-дин Мегъарамдхуьруьн райондин комитетдин инструктор яз къвалахдив эгечина.

1960-йисуз ам Ставрополдин алакълудин электротехникумдиз гъахъна. Ана заочниказ къелна, “почтадин алакълу” пеше къачуна.

1962-йисалай, Самурдин ва Тагъирхуьруьн почтадин отделенийрин начальник яз, ада Мегъарамдхуьруьн райондин са жерге хуьрерин агъалийриз къуллугъна. Ада члугъузвай намуслу ва гъакъисагъ зегъметдилай районгълияр рази тир.

Мирзегъасана вичин бубадин гел жагъурун давамарзавай. Вичелай алакълудай къван вири чкайриз: ведомствойриз, уьлкведин архивриз чарар рекъе твазвай. Гъа ик, 1967-йисан ноябрдиз - Октябрдин революциядин 50 йис тамам хъунин юбилей къейдзавайла, уьлкведин оборонадин министерстводин Центральный архивдай адаз чар хтана. Ана хъенвай: “*Советрин Армияда сержантар ва аскерар гел галачиз квахъуьн гъахъгъисабдин документрал асаслу яз, тайна-нарнава: стрелок Гъажибегов Гъажибег 1942-йисуз Сталинграддин патарив телеф хъана ва ам стхавилин сурара кучунава...*”.

Дяве акъалтла 25 йис алатайла бубадикай хабар хтана. Чпел тварар алачир сурар уьлкведин ва Европада чилерал гъикъван алатла?!

Мирзегъасан Гъажибеговичан лайихлувилер ва пешекарвал орденар ва медалар гуналди къейднава: “Знак Почета”, “Зегъметдин ветеран”, “В.И.Ленинан 100 йис тамам хъун”. Адакай “Почтадин алакълудин лайихлу къуллугъчи” лагъай тварцин ва гъурметдин грамотайрин сагибни хъана.

2001-йисан 16-июндиз ам чавай гъамшалугъ яз къакъатна. М.Гъажибегован экуь къамат ам чидайбурун, адан къвалахдилай разибурун ва къвалахдал къимет эцигайбурун риклера гъамшалугъ амуькъда.

Дегишвилер къуватда гъатнава

Жасмина САИДОВА

Алукънавай 2021-йисалай башламишна Россиядин агъалийрин яшайишдиз талукъ са къадар дегишвилер къуватда гъатнава. Абурукай бязибур агъалияр чаз лап хъсандиз таниш тир бюрократиядин итти-битийрикая азадзава. Муькуьбуру лагъайтла, истемешунар мадни кевеи ийизва.

Виридалайни важиблурун арадай яз къейд ийиз жеда - пенсиядиз экъечдай вахт дегиш, страховоной пенсийрин къадар артух жезва. Гъакни, уьлкведин къвалахзавай агъалийривай 13 процентдин налог виридавай сад хъиз къадач - бязибур патал адан къадар артухарда ва икI мад.

Девлетлу ксаривай - 15%

1-январдилай Россиядин мулкунал налогар эцигунин цийи жуьредин къайда къуватда гъатнава. Гила уьлкведин агъалийри къазанжийрилай гузвай налог (НДФЛ) вирида сад хъиз 13% къадарда аваз гудач. Ииса 5 миллион манатдилай гзаф къазанмишза-

вайбурувай (са вацра тахминан 416 агъзур манатдин къадарда аваз) налог виниз тир ставкадай - 15% къадарда аваз къада. НДФЛдин къадар кхажунин теклиф алатай гатуз уьлкведин Президент Владимир Путина ганай. Ада гъавурда турвал, виниз тир ставка вири къазанжийриз ваь, анжах 5 миллион-дилай артух хъанвай паюниз талукъ жеда. И серенжемдик анжах агъалидин къвалахдиз талукъ такъатар (мажиб ва дивидендар) акатда. Хусуи эменни (къиметлу чарарилай гъейри) маса гайила гун лазим тир налог, гъакни страхованидин икърарин ва пенсиядалди таъминарунин бинедаллаз гузвай такъатрилай къазвайди 13% къадарда аваз амуькъда.

Эцигай пулунилай налог къада

2021-йисалай башламишна банकारа эцигнавай пулунилай процентар яз къевезвай ва къадар 42,5 агъзур манатдилай гзаф тир къазанжийрилай гила 13% налог гун лазим я. Ихтилат физвайди са касдин вири налогрикая санлай я - гъикъван банकारа, гъихътин валюта яз ва я гъи юкъуз эцигнаватла тафават авач. Финансрин министерстводи гъавурда твазвайвал, пул банкуна мус (2021-йис алуькъдалди, я тахъайтла 2021-йисуз) эцигайди ятла, важиблу туш - метлеб авай кар анжах 2021-йисуз касдин счетдиз процентар атун я.

Налог ФНС-ди вичи гъисабда ва къада (адав банकारай лазим тир вири делилар агакъарда), члехи вклардиз талукъ яз декларацияр агакъарунин лазимвал жедач. Налог гун лазим тирдан гъакъиндай хабар анжах 2022-йисан зулухъай, эменнидиз талукъ амай налогрикая делилар агакъарзавай вахтунда гуда.

Къайда асантди жеда

1-январдилай дидевилин капитал ишлемешунин къайдаяр авайдалай асант хъун лазим я. И йикъалай цийи закон къуватда гъатзава. Адан бинедаллаз, агъалийри кхъизвай арзаириз килигдай вахт куьруь авунва. ИкI, гила сертификатдин такъатар ишлемешунин гъакъиндай кхъизвай арзаириз талукъ къарар Пенсийрин фондуни, виликдай хъиз са вацран ваь, 10 йикъан вахтунда къабулда. Къилди къачур дуьшуьшра, эгер маса идарайрай

делилар истемешунин лазимвал хъайитла, вахт 15 ва 20 йикъал къван давамарун мумкин я.

Пенсийрин фондуни разивилин къарар къабулайтла, пул къвалахдин пуд йикъан вахтунда чара ийида.

Медицинадин справка

Медицинадин справка гила электронныйди жеда. Азарлудан хушуналди адаз электронный жуьредин справка гуда, ам къачудай арза лагъайтла, идарадиз тефена, госкуьллуьгърин сайтда авай "3и сагъламвал" чин ачухна гуз жеда. Идан гъакъиндай Минздравдин буйругъ 1-январдилай къуватда гъатнава.

Ана къейднавайвал, чарчин справкайрилай ва медзаклученирилай гъейри, абурун электронный жуьреярни законлубур яз гъисабда, анжах абурал духтурдин рекъемрин къул хъун лазим я. Къейдзавайвал, медицинадин электронный документрин патахъай идарадиз атана лагъайтлани жеда, и кар яр-гъал мензилда авазни къилиз акъудиз жеда. Къанзавайди госкуьллуьгърин сайтда регистрация авун я. Чарчин справкаяр лагъайтла, виликдай хъиз, духтурдин къул ва адан хусуи, гъакни медицинадин идарадин муьгъуьрар алаз, паспортдин бинедаллаз гуда.

Амуькъаяр гъялун

1-январдилай чарасуздаказ гъялун лазим тир (какатайвал гадардай ихтияр авачир) амуькъайрин сиягъдин мад са пай къуватда гъатзава. Талукъ тир документ Гъукуматди гъеле 2017-йисуз къабулнай. Сиягъ вич пуд паюникай ибарат я: сифтедай куьгъне хъанвай ракарриз талукъ, ахпа - куьгъне чарариз ва пластикдиз, гила лагъайтла техникадиз ва гужлувилелди таъминарзавай шейриз (элементы питания) талукъ паяр къуватда гъатнава.

Декабрдиз хъайи Госсоветдин сессиядал рахадайла вице-премьер Виктория Абрамченкоди къенин юкъуз сортировка ийизвай чкайриз коммунальный кевеи амуькъайрин 20% рекъе твазвайдакай лагъанай. 2024-йис алуькъдалди и делил 50% виниз жеда, 2030-йисалди 100 процентдив агакъда. 2024-йисуз, ада хабар гайивал, терг авун патал коммунальный кевеи амуькъайрин 12 процент рекъе твада, 2030-йисуз - 50%. Къадар пландик квайвал артухарунин къвалах, гъа жергедай яз, гъялун патал рекъе твазвай электроникадин гъисабдай къилиз акъудиз жеда.

Шегъердин паркар хуьда

Шегъердин паркар гила халисан тамар хъиз хуьда. Алукънавай йисалай башламишна шегъерин ва хуьрерин чкайра авай тамар ишлемешунин, хуьнин ва артухарунин къетленвилер гуьнгъуна твазвай къайдаяр къуватда гъатзава. Гила абур авай гъалдиз къетлен фикир гуда. "Хуьрерин чкайра авай вири паркар (лесопарки) хуьн лазим тир тамарик акатзава, - гъавурда твазва "Рослесинфор" ФГБУ-ди. - Анрай кларасар къватлу-нин къвалахар къиле тухун къадагъа я, тарар лагъайтла, анжах санитариядин макъсаддалди атлудай ихтияр ава".

Гила ихтияр ава

1-январдилай къуватда гъатнавай цийи къайдайрик важиблу са шумуд дегишвал ква. Цийивилерикай сад - гила гъуьрчехъанриз члемерукар ва арбалетар ишлемешдай ихтияр ганва. Идалай вилик ихътин, яни ван тийиз-

вай яракъар къадагъадик квай. Мад са дегишвал суткадин мичли вахтунда гъуьрч авуниз талукъди я. Са патахъай, хундуздал, муьнуьгъдал, елотдиз ухшар кичерал, сиклерал, северал, чакъларал, жанавуррал, гъакни кек алай гъайванрал гъуьрч ийидайла, мичли чкада килигиз жедай, гъакни экв гудай приборар, тепловизорар ишлемешдай ихтияр ганва. Гъа са вахтунда гъуьрчехъанрал экв элкъуьр хъийидай (мичли чкада нур гудай) элементар алай парталар хъун лазим я. Идан сеbeb гъуьрчехъанрикай сада масадал мичли чкада дуьшуьшдай хер авунин мумкинвал тимилярун я.

Цийи къвалер ва счетчикар

Эцигунин къвалахар къиле тухудай ихтияр 2021-йисан 1-январдилай къулукъ ганвай гзаф квартирайрикай ибарат вири къвалер ишлемешнавай электроэнергия гъисабдиз къачудай "акъуллу" приборралди таъминарун лазим я. Абур тайинарунин мажбурнама къвалер эцигзавайбурун хиве ава. Идан гъакъиндай закон алукънавай йисан 1-январдилай къуватда гъатнава. Электричестводин счетчикар интернетдик кутада, ида муьштерийриз электроэнергиядалди таъминарзавайбурухъ галаз а жуьреда рафтарвал ийидай мумкинвал гуда, гъикI алай вахтунда интернет-провайдерихъ, сотовый алакъадин ва рекъемрин телевиденидин операторихъ галаз рафтарвал ийизватла. "Акъллу" счетчикри ишлемешнавай электроэнергиядин гъакъиндай делилар таъминарзавай компаниярив чпи агакъарда, къвалерин иесияр счетчикрин делилар гъар вацра агакъарунин везифадикай азад жеда.

Важиблу дарманар

1-январдилай уьмуьр патал чарасуз лазим ва важиблу дарманрин (ЖНВЛП) сиягъ гегеншарунин гъакъиндай Гъукуматдин къарар къуватда гъатнава. Ам саки 800 дармандив агакъдайвал гегенш хъанва. Къилди къачуртла, сиягъдик фикир къватлиз тежер склероздикди, гемофилиядикди ва Гошедин азардикди тлазвайбуру патал дарманар акатнава: талиглюцераза альфа, окрелизумаб, симоктоког альфа ва эмицизумаб.

2019-йисуз Гъукуматди ЖНВЛП-дин сиягъ 758 дармандив агакъдалди гегеншарнай. 2020-йисан октябрдиз индик ковиддиз акси пуд дарман кухтуна: фавипиравир, левелимаб ва олокизумаб.

ЖНВЛП-дик кухтунвай дегишвилерай малум жезвайвал, сиягъдик международный патентдалди тIвар тестикъар тавунвай, амма Минздравди COVID-19 сагъарунин теклиф-рик кутунвай ремдисивир дарман кухтада.

Парталрин гъакъиндай

1-январдилай къезил промышленностди акъудзавай шейэрал маркировка хъун чарасуз я. Сифте нубатда и къанундик итимар, дишегълияр ва аялар патал саки вири жуьре парталар акатзава. Таможнядин талукъ тир кодар Гъукуматдин ихтиярдиз 2018-йисан 28-апрелдиз вуганва. Документдин бинедаллаз, маркировкадик къезил промышленностдин агъадихъ галай шейэр акатзава: парталар, гъар жергедай яз къвалахдайла алуькдай ва тумаждикай гъазурнавайбуру; машинрал ва я гъили хранвай дишегълийрин ва аяларин перемар; клуртар, палтуяр, плащар ва винелай алуькдай са жерге маса парталар; месин агъар, дасмалар ва икI мад.

Шартлар дегиш хъанва

Хуьруьн ипотека къачун патал гила цийи къиле регистрация авун лазим я. 2021-йисан 1-январдилай хуьрерин агъалийриз гузвай къезил ипотека къачунин шартлар дегиш хъанва.

ИкI, чпихъ чил авай ва анал къвал эцигун патал кредит къачуз къанзавай россиявияр патал мумкинвилер гегеншарнава. Гила абур и участоқдин иеси хъун чарасуз шартI туш. Ам кирида (аренда) къачунвайдан гъакъиндай икърар бес я. Гъакни, къвал анжах 5 мертебадал къван къакъанвал авай дараматдай къачудай ихтияр ава. Идалайни гъейри, хуьруьн ипотекадин куьмеқдалди къачунвай ва я эцигнавай къвале прописка авун чарасуз я.

Аялар тухудай къайдаяр

Алукънавай йисалай башламишна аяларин дестеяр автобусра аваз санай масаниз тухунин цийи къайдаяр къуватда гъатнава. Гила чеб акъудайдалай къулукъ 10 йис алатнавай автобусра аваз аялар тухудай ихтияр ава, амма и дуьшуьшра абурал хатасузвиллин чулар хъун чарасуз я.

Аяларин дестеяр автобусра аваз тухуниз талукъ маса истемешунарни ава. И кардин тешикатчиди аялар тухудай фикир авайдан гъакъиндай хабар Госавтоинспекциядин районда авай идарадив (подразделение) агакъарна къанда: эгер са шегъердай масадаз ятла - и къвалах башламишдалди 48 сятдин вилик, эгер шегъердин къене ва я хуьрерин арада ятла - 24 сятдин вахт амаз.

Эгер санлай пуд ва мадни гзаф автобусар рекъе гъатзаватла, абурухъ галаз Госавтоинспекциядин патрулдин машин атунин гъакъиндай арза гана къанда. 7 йисалай тIмил яш хъанвай аялар рекъе къуд сятинилай гзаф вахтунда жедай ихтияр авач.

Анжах разивилелди

Яшар тамам тахъанвай аялариз мугъманханайра чка гун патал диде-бубайри гила арза къхена разивал гун лазим я. Яшар тамам тахъанвай аялар къабулдайла отельерри, яни мугъманханайрин иесийри, аялдин законлу векилдин нотариусди тестикъарнавай разивал истемешун лазим я. Мугъманханайрин къуллуьгъриз талукъ цийи къайдаяр Россияда алукънавай йисан 1-январдилай къуватда гъатнава. Документ "гуьнгъуна твадай гильотинадин" сергъятра аваз къабулнава ва асул гъисабдай идалай виликни кардик кваз хъайи къайдаяр тестикъарзава. Абурун асул цийивал мугъманханада чка гузвай аялди хъ адан дидеди ва я бубади ганвай ва нотариусди тестикъарнавай разивал хъунин шартI я.

Къайда къезиларнава

Алукънавай йисалай башламишна, яшайишдинни коммунальный къуллуьгърай гъакъи гуниз талукъ субсидияр гъатта чепел и рекъий буржар алайбурузни гуда. Абурукай анжах а ксаривай менфят къачуз жедач, нин буржар суддин куьмеқдалди истемешнаватла ва буржар алайди суддин къуватда гъатнавай къарардалди тестикъарнаватла. Идалайни гъейри, субсидияр къачуз къанзавай ксар чепел буржар алачирдан гъакъиндай справкаяр къачуниз мад мажбури туш - властдин органри и делилар талукъ тир идарайривай чпи истемешда.

(Макъала гъазурдайла интернет-ресурсрикая менфят къачунва)

Тарих

Хинерин тарихдиз сиягыат

Замир ЗАКАРИЯЕВ, тарихдин илимрин доктор, профессор

АХЦЕГЪ райондик акатзавай Хинерин хуьр гуьлуьн дережадилай саки 2000 метрдин къакъанда Ахцегъ вацI гатунзавай чкадиз мукъва мулкара эклиа хъанва. Ам Самур дередин чехи ва къадим хуьрерикай сад яз гисабзава. Гзафбур дагларай арандиз куьч хьуникди, алай вахтунда хуьре яшамеш жезвай агъалийрин къадар тIимил хъанва. Хиневияр рутул чIалан къетIен диалектдал (хновско-борчинский) рахазва.

И макъалада чун Хинерин хуьруьн тарихдикай, къилди къачуртIа, юкъван виш йисарин эпиграфикадин (къванерал, ракъарал ва клеви маса материалрал атланвай хъинар чирдай илим) девлетлу ирсиникай рахада. Ихтилал XI-XV асиррикай физва. Чна къиле тухвай ахтармишунрин нетижада икъван чIавалди илимдиз малум тушир делиларни винел акъатна. Чна куьн абурухъ галаз танишарзава.

Сифте яз Хинерин къадим хъинрикай 1957-йисуз иниз мугъман хъайи М.М. Ихилова хабар ганай. Хинерин хуьре гуя XI-XIII асирра арадал гъанвай куфический (араб чIалан хъинрин къадим жуврейрикай сад) эпитафийрикай (эпитафия - инсан къейила лугъдай ва я сурун къванцел кхьидай гафар) раиж авур малуматар тестикъ хъанач, я абур санани чапни авунач. Тек сад квачиз! Чапдиз акъатай эпитафия арадал атай вахтни тарихчиди чешмеда, гъалатI хъана, VII асир яз къалурнавай. Гуьгуьнлай Л.И. Лаврова ихтилал физвай къадим хъинар XVII асирдиз талукъбур тирди къейдна. Амма и делилни тестикъ хъанач.

Хинерин эпиграфикадин гуьмбетар илимдин жигъетдай сифте яз чи ватангъли, Урусатдин машгъур алим, тарихчи Амри Шихсаидова ахтармишна. 1974-йисуз ада 13 гуьмбетдал авунвай хъинрин таржумаяр баянарни галаз чапдай акъудна. Абурун арада XII асирдиз талукъ куфический хъинарни авай. Са къадар вахт арадай фейила, 1984-йисуз, Амри Шихсаидова виликдай авур таржумайрин чIехи пай, дегишвилерни алаваар куктунна, чап хъувуна. Гъа чIавуз сифте яз басмадиз Хинерин къадим гуьмбетрин ва абурал авунвай хъинрин шикларни акъатнай.

А.Шихсаидован ахтармишунри алимрин фикир Самур дередин къадим

хуьруьн гуьмбетрал желбнатIани, хейлин йисара абурун жигъетдай цийи делилар винел акъудун патал къвалахар саки къиле тухванач. Са шумуд йис идалай вилик и кардив чун эгечIна ва нетижада икъван чIавалди илимдиз малум тушир, чеб жуьреба-жуьре девирриз талукъ цийи хъинар винел акъудна. Абурун арада XI-XII асирриз талукъ куфический хъинарни ава. Гуьмбетрал алай хъинар эпиграфикадин жуьреба-жуьре жанрайриз талукъ я: эцигунрин, диндин, насигъатдин, эпитафияр.

Хинерин хуьре фадлай касни яшамеш тежезмай са къвалин къиблепатан цлай чаз 20x20 см къадардин квадратдин кIалуб авай къван жагъана. Адан чапла патахъай къерехар ханвай. Къванцел авунвай махсус кIалубдин (рамка) къене араб чIалан куфи хатIунал къуд цIар хъенвай. Текст, мусурманрин адетралди, са кардив эгечIдайла лугъдай "басмала" (бисмиллягъ) гафунилай гатунзава ва шагъададал акъалтIава. Орфографиядин гъалатIарни ква. Къвед лагъай цIарцин эхирдин ва пуд лагъай цIарцин эвел къилин гъавурда чун акъунач.

ТАРЖУМА:

"1) *Мергьяматлу Аллагъдин тIварцIелди,*
2) *Регъимлу. ...*
3) *... Илагъи авач,*
4) *Аллагъдилай гъейри, Мугъмамд [Аллагъдин Векил]"*.

Хъинрин бязи къетIенвилер фикирда къуртIа, абур XI-XII асирриз талукъбур хъун мумкин я.

Хинерин рагъакIидай пата авай магъалдин гъевчи мискиндин дараматда хейлин йисара хуьруьн духтурхана авай. Инаг юкъван виш йисариз талукъ къиметлу хъинар амай чка хъизни машгъур я. А.Шихсаидова мискиндин дараматдин рагъакIидай пата авай цлай хъинар авунвай ирид къван винел акъуднай (абур XII-XV асирриз талукъ я). Якъин хъайивал, куьгъне и дараматда тарихдин надир чешмеяр мадни аваз хъана. Чаз кIизвай сувагъдин кIанникай хъинар авунвай цийи къванер жагъана. Мисал яз, дараматдин къиблепата авай цлан эрчи паюна куфа хатIунал хъинар авунвай 32x25 см къадардин, эрчи патан къерехар ханвай къван авай. И кар сеbeb яз, цIарарин эвел пай терг хъанвай. Къванцел Къуръандин "Багъишзавайди" сурадин аятдай къачунвай гафар хъенвай (40:16).

ТАРЖУМА:

"1) *Агъавал Сад тир Аллагъдиз талукъ я*

2) *Гзаф къуватлу".*

Хъинриз талукъ къетIенвилер фикирда къуртIа, абурни XI-XII асирриз талукъбур хъун мумкин я.

Мискиндин къиблепатан цла авай "минара эцигуникай - 1080/1669-1670-йисар" хъинар алай къванцин патав адак кIлана эцигнавай, 35x29 къадардин, эрчи патан къерехар ханвай къван гва. Адал авунвай хъинар тамамдиз кIелиз хъанач.

ТАРЖУМА:

"1) *...минара...*

2) *...*

3) *... араб, Алидин хва".*

Хъинрин хатI къиблепатан Дагъустандин мулкарилай жагъанвай XIV-XV асирриз талукъ гуьмбетрал алай хатIуниз ухшар я. Чи фикирдалди, хъинар минара эцигайла авунвайбур яз хъун мумкин я.

Мискиндин рагъакIидай патан цлан къавуз мукъва паюна хъинар алай ругуд къван ава, абурукай вадал - куфа, садал насх хатIунал хъинар авунва. Чебни жергеда аваз эцигнава. И жергеда хъинар алачир анжах къве къван ава. Абурукай сифте яз тарихдин илимда А.Шихсаидова хабар гана ва алимди абурун шикларни басмадиз акъуднай. Абурул араб чIалал авунвай хъинар санани чапнавач. Къейд ийин хъи, хъинрин хатIар вири къванерал сад туш. И карди абур жуьреба-жуьре йисара ва гъар жуьредин ксари арадал гъанвайдан гъакъиндай шагъидвалзава. Абурукай эрчи патахъай гисабайла къуд лагъай къванцел алай хъинар Амри Шихсаидова и къайдада тарихдин авунва: "Мергьяматлу, Регъимлу Аллагъдин тIварцIелди. Гъахълудалай ва иниз (мискиндиниз - ?) гъахъайбурулай Аллагъ рази жеда. Умара, А.х.с. ва Мугъмаммада кхъена". Чна и хъинар маса къайдада, бязи дегишвилер кваз кIелна. Ихтилал пуд лагъай цIарцIикай физва. Адан эвел къиле авай гаф рагъметлу алимди "сахиб ал-адл" гъахъвал гвайди, гъахълуди" хъиз кIелнава. Л.И. Лаврова авунвай таржумада "къвалин гъахълу сагъиб" къейднава. Чна гисабзавайвал, къванцел "**сахиб ал-амал**" "авунвайди" гаф хъенва. Яни, ихтилал эцигунрив эгечIун теклифайдакай ва я тахъайтIа дарамат (мумкин я, мискин) эцигай устардикай физва.

(КъатIама)

Ван авуна

Тартиб кIанда

Нурудин НАСРУЛЛАЕВ,
РД-дин лайихлу муаллим, пенсионер

"Лезги газетдин" алай йисан 50-нумрадиз акъатай Гъажи Къазиеван "Гъай лугъудай кас жеда тIа?... " макъала за дикъетдивди кIелна.

Гуьрметлу Гъажи муаллим, гъакъикъат гваз дуьз рекъел алайдаз махлукъатдай гъай лугъудайди гъамиша авайди я. Гъикъван къаяр, живер, тIурфанар хъайитIани, винидихъай рагъ хуьрреда. ДекIени, куьн хътин сабурлу, савадлу, халкъдихъ рикI кузвай тербиячIяр мадни жен, чешне жедайвал бязи суст къилериз.

Тербия нефес хъиз чарасуз я. Гаф сад хъун, рейсаввал, руьгъдай сыйи хъун еке къуват, гуьнар я. Тербиядихъ адет, къайда, тартиб гала. Тербет, тартиб галачиз чIални жедач. Эхъ, чIал хуьн патал ихтилалар, кIватI хъунар гзаф хъанва. Амма чизвач вучиз чIал квахъзавайди ятIа. Яраб амай миллетрихни гъахътин къурхулвал квайди я жал? Вуч кичIевал я гвайди? КичIеди рикIчи къада лугъудай мисал авайди я, им гужуналди рикIел гъун, няс къилерин фикир желб авун жезва.

Аялрихъ мектебра хъанвай лепешвал, яшайишда аквазвай фашалвал, чалпачухвал, къайгъусузвал гъиссзавай Гъажи муаллим пашман я. Къве вилиз аквазва, рикI рахазва, жувавай жедай затI авач. Гъарайдиз гъар кIкана гъай лугъуз жезвач. ЯтIани, авайди лугъуз алахънава. Адан гъасрет гъакъикъат гуьнгъуна хъун, вичин мана-метлеб авай пайни кутун, халкъдин ад жкаж хъун я.

Ктаб - сифте куьмекчи, эдебдин гуьзгуй, руьгъдин михъи, дадлу ем я. Ктабди, вич кхъизвайди хъиз, кIелзавайдини тербияламышзава. ЧIал, аял гъавурда гъатдай михъиди, аялдин фагъум-кватIуни къачудайди хъана кIанда. ЧIала лалди чIалал гъида. КIелзавайдан гъавурда гъатзавай аял ашкъида гъатда, гъевес, гевил, фагъумунин игътияж артухъ жеда. "Русский как родной" тарсарни амуькдач, эгер дуьз кIелуниз кутугай, тайин шиклрив безетмишнавай ктаб адан вилик хъайитIа. ЧIал хирде хъайитIа, аялдин ашкъи квахъда, тарсуна гил-вил телефондал фида, тарс рикIелни аламукъдач. Хирде чIалан гъавурда гъатун четин я. Ктабар дуьзбур хъун патал алимри сыйивал авун лазим я.

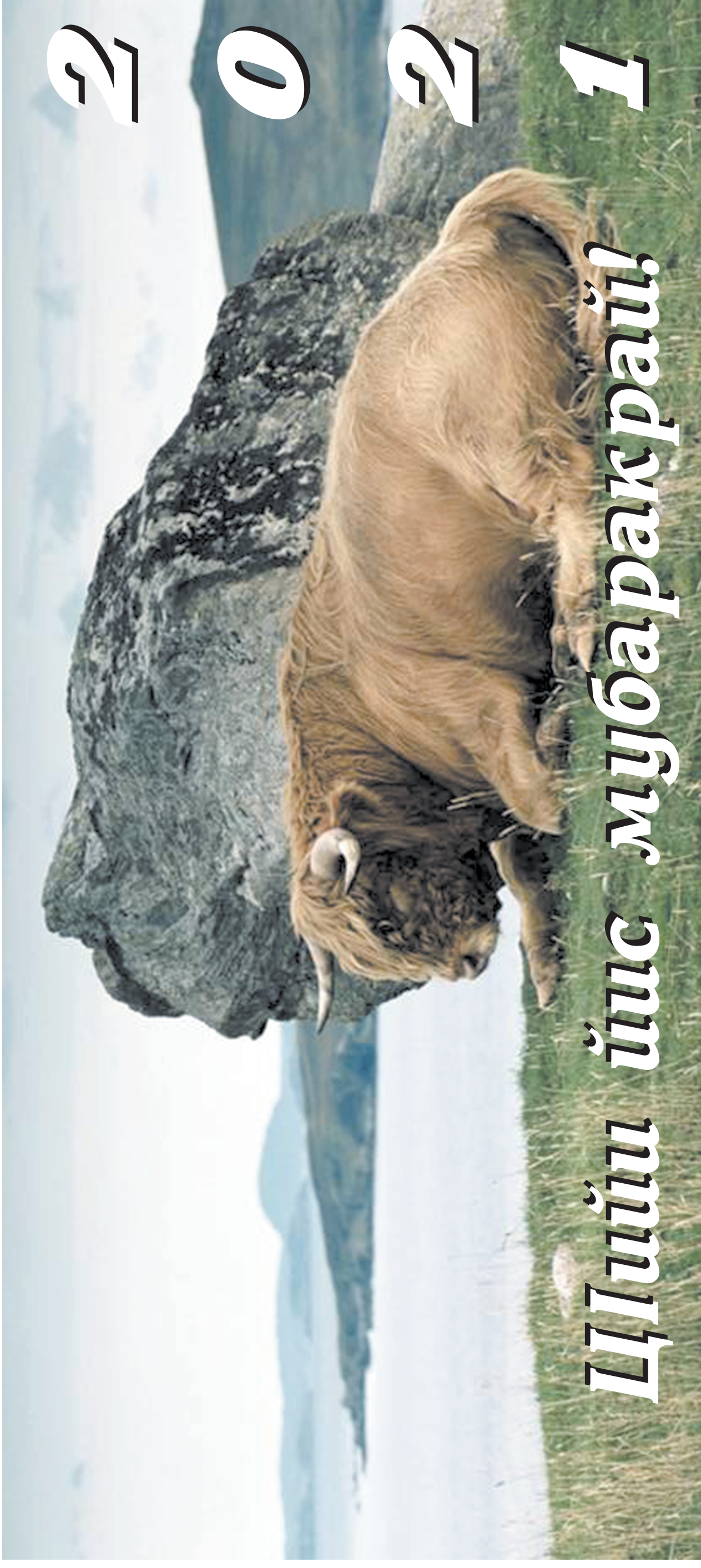
Гъелбетда, са ктабрал аквазнавач тербиядинни чирвилерин камаллу нетижаар. Бязи хизанра гъевчи аялдихъ галаз урусдалди рахаз, абуруз урус чIал чириз алахъзава. Бязи хизанра яшлугубур лезги чIалал рахазва аялдихъ галаз, жегъил - урус чIалал. Аял къве рикIин жезва гъеле гъевчиламаз, адан мецелай гафар какахъиз къевезва. Чи чIал чир жедайди я лугъуда, вичиз я лезги, я урус чIал бегъем тийижир, вич гъафил руьгъди. И аялдиз гъикI чир хуьй халис михъи лезги чIал? Татугайвилерни ава чIала, алимриз абур такваз туш. Гъахътин куьлуь-шуьлуьяр кIватI хъайила, чи патайни къайгъусузвилер хъайила, аялар фагъум-фикирдай лепеш жезва.

Аялрин гъевес хун чIехибурувай я. Чахъ жавабдарвал гъиссун авач, аялдихъ галаз дуьз къатIундайвал рахана кIанда, къуй чун абуруз чешне хуьй! КIелай аялдиз хъсан чIални чир жеда, къайдада гъатда. Къайда авачиз гъикъван алахъайтIани, файда авач. Къайда авай чкада жедач хирде, анжах жкаж жеда кефияр, чIални жеда гъавада!

Чна бегъем мектебарни авачир а залум дяведин йисарилай къулухъ гъикI кIелнай?! Чизвай кIелна кIандайди! Аквазвай дарвал, зегъметар... Гила хуьр-кIвал авадан я. Амма, гъайиф хъи, авадан хъайила, къадир чиз амуькзавач я кIелунин, я чIалан, я инсанвилин.

Юлдаш Гъажи муаллимди лагъайвал, ша чун уяхъ жен, виликди килигин! Ажеб тир гъар садаз вич алай чка, жавабдарвал аквазвайтIа, гуьзчивилин гъиссун авайтIа! Тартиб гвачиз жедач гъалиб!

ЯНВАРЬ	ФЕВРАЛЬ	МАРТ	АПРЕЛЬ	МАЙ	ИЮНЬ
ислен саласа арбе хемис жуьмя киш гъяд	ислен саласа арбе хемис жуьмя киш гъяд	ислен саласа арбе хемис жуьмя киш гъяд	ислен саласа арбе хемис жуьмя киш гъяд	ислен саласа арбе хемис жуьмя киш гъяд	ислен саласа арбе хемис жуьмя киш гъяд
4 11 18 25 5 12 19 26 6 13 20 27 7 14 21 28 8 15 22 29 9 16 23 30 10 17 24 31	1 8 15 22 2 9 16 23 3 10 17 24 4 11 18 25 5 12 19 26 6 13 20 27 7 14 21 28	1 8 15 22 29 2 9 16 23 30 3 10 17 24 31 4 11 18 25 5 12 19 26 6 13 20 27 7 14 21 28	5 12 19 26 6 13 20 27 7 14 21 28 8 15 22 29 9 16 23 30 10 17 24 11 18 25	3 10 17 24 31 4 11 18 25 5 12 19 26 6 13 20 27 7 14 21 28 8 15 22 29 9 16 23 30	7 14 21 28 8 15 22 29 9 16 23 30 10 17 24 11 18 25 12 19 26 13 20 27

2 0 2 1

ИЮЛЬ	АВГУСТ	СЕНТЯБРЬ	ОКТАБРЬ	НОЯБРЬ	ДЕКАБРЬ
ислен саласа арбе хемис жуьмя киш гъяд	ислен саласа арбе хемис жуьмя киш гъяд	ислен саласа арбе хемис жуьмя киш гъяд	ислен саласа арбе хемис жуьмя киш гъяд	ислен саласа арбе хемис жуьмя киш гъяд	ислен саласа арбе хемис жуьмя киш гъяд
5 12 19 26 6 13 20 27 7 14 21 28 8 15 22 29 9 16 23 30 10 17 24 31 11 18 25	2 9 16 23 30 3 10 17 24 31 4 11 18 25 5 12 19 26 6 13 20 27 7 14 21 28 8 15 22 29	6 13 20 27 7 14 21 28 8 15 22 29 9 16 23 30 10 17 24 11 18 25 12 19 26	4 11 18 25 5 12 19 26 6 13 20 27 7 14 21 28 8 15 22 29 9 16 23 30 10 17 24 31	1 8 15 22 29 2 9 16 23 30 3 10 17 24 4 11 18 25 5 12 19 26 6 13 20 27 7 14 21 28	6 13 20 27 7 14 21 28 8 15 22 29 9 16 23 30 10 17 24 31 11 18 25 12 19 26

Чир хьун хъсан я

Гъазурайди - Ш.ШИХМУРАДОВ

Чугъундур

Къве жуьрединди жеда: яруди ва лацу-ди (ва я хьипиди). Дарман патал лацу чугъундур хъсан я. Минеральный шейэр гзаф ква.

Яру чугъундурди клеви ийида, мягкемарда, лацу да михьда ва клеви хъанвай чкаяр хъуьтуьларда, жими ийида.

Чугъундурдин пешерни тан, иллаки ярувал квайбур лап хъсан яз гьисабзава. Чугъундур ругуна тьурла, бедендик зурзун акатнавайла, куьмекада; ам сиркедихъни горчицадихъ галаз санал ишлемишда - цуьлезда клеви хъанвай ва дакунвай чкаяр авайла.

Чугъундур дуркунрин, цварадин киседин азарар, гьак бубасил, кесме авайлани, хийирлу я. Цикли чугъундур руфуниз, ратариз зиян я - къен къунал гьидай азарар акатун мумкин я лугьуда. Ругунвай чугъундур иллаки маса майвайрихъ, горчицадихъ ва сиркедихъ галаз санал ишлемишайтла, чьуру лишанар, таъсир квахьда.

Сельдерей

Экъечзавай чкайрилай аслу яз, и хъач са шумуд жуьрединди ава. Салара цадайдалай гьейри, дагълара къванерин арайра экъечдайбур, гьак церин сортарни ава. Ийизвай таъсирдиз, лишанриз килигна, сельдерейдин гужлу пай сифтени-сифте - дувул, ахпа - адан тум, абурулай алаатайла, пешер я. Тумуни вичин къуват, таъсир - къве йисуз, дувулри пуд йисуз къван хуьзва.

Таъсир, лишанар ихътинбур я: клеви хъанвай чкаяр ачухарда, элекьарда. Сельдерей тьуьниз ишлемишайтла, иштяг ачухарда, жигеррин астма, плеврит, къвала тал авайла, куьмек жеда, чьулав лекьина ва цуьлезда клеви хъанвай чкаяр ачухарда, дуркунар, цварадин кисе михьда, ана къванер аваз хъайитла, абур куьлуь ийида, жалгъайра, юкъван тарце тал авайла, мекъивилелай жедай уьзурар акатнавайла, куьмекада.

Зегьерлу гъайванри ва пепе-шепеди класайдалай къулухъ сельдерей тьуьниз ишлемишна виже къевезвач, гьак хь, ада зегьердин таъсир гена артухарда.

И хъач тьунт ксариз, гьилел-кьвачел заланзавай, хурухъ аял галай дишегълийризни хъсан туш. Таза сельдерейди руфуник ял кутада. И хъчадин садра ишлемишдай къадар - 9 грамм, ругур дувулрин къадар 15 грамм я.

Хутар

Хутарин жуьреяр, сортар гзаф я. Гзафни-гзаф чьулав екебур хъсан я. Са артух кфетлу туштани, хутари бедендиз хъуьтуьлвал гуда, цьалцьамвал гудай ерияр квайвилай тьурди ацукуьуниз куьмекада. И жигьетдай иллаки таза хутар хъсан я.

Кьил тазвайла, цьаяр къевез, къиздирмади гьелекзавайла, тьун недалди вилик хутар ишлемишун меслятава. Иллаки цуру, цурувални ширинвал квай хутари сивихъ атун, экъунун акъвазарда, цихъ къарихвал рекьиде. Рикли фад-фад кьвалахзавайла, бедендик квал квайлани, хъсан я.

Ширин хутари руфун, ратар хъуьтуьларда. Цурубуру мягкемарда.

Кьел

Це цьадайд, лацу рангунин и зат, ширинлухар квачиз, недай вири хуьрекриз, шейериз вегьеда. Ам са шумуд жуьрединди жеда: чилин кланикай мяденрай хьудзавайди ва чилин винел жедайди. Мяденрай хьудзавай-

ди къванцин кьелни жеда, къванцинди туширдини.

Къванцин кьел бязи дагъларин дагъаррай, хьиткьеррай, къветлерай, анрин деринрай сифте кьеридака хкатна, ахпа, клеви хъана, къван хъинди жезвай шей я. Виридалайни хъсанди лацу клеви, экв аватай хътин михьиди яз гьисабзава. Чиликай хкатзавай цик квай кьел адаз мукьва я. И яд, вир ва я гъавиз къуна, къайи гар, гъава галукьункиди са къадар вахтунилай клеви къван хъинди жезва. Амма ихътин кьел артух лацуди ва михьиди жедач.

Къванцинди тушир кьел мяденра, къветлера чиликай хкатзавай "къелен вацарикай" жезва. Рагъ фейила, а цин кьерехар клеви жезва ва, клеви хъана, шекердин ранг акьалтава.

Кьел къайи тебятдин инсанриз хъсан я. Ада тьурди цуруруниз куьмекада, руфуну заланвал аваз хъун гьиссун алудзава (тяжестъ в желудке), чьулав лекьина, цуьлезда клеви хъанвай чкаяр ачухарзава, хъап гьиз, бугъ, пар акьудзава. Тьунт инсанриз кьел зиян я лугьуда, гьакни - гьам дуркунриз, гьам цварадин кисеизни. И чьуру терефар кьел калин таза дьудгьвер, цьегьрен ва я гамидин некледин чьем ишлемишуналди тьукьур хъийиз жезва.

Гьуьлуьн цикай къачузвай кьелни ава. Ам тьуьниз ишлемишзава, яни хуьрекриз вегьезва. Виридалайни хъсанди Индияда гзаф машгур Лахордин кьел яз гьисабзава. Адан гьуьгуьнал къванцин ва къванцинди тушир кьелерин жуьреяр ала - адаз тьунин ва я фан кьел лугьузава. Гьуьлуьн цикай къачузвай кьел писди яз гьисабзава, адахъ тьукьуьлвал квай хътин дад жеда.

Дарманар патал герек кьел бязи набататрин рухъведикай хьудзава, месела, - турпарин пешерикайни тандикай, бананрикай. Мединада герек кьелер хьуддай маса шейэр, рекьерни ава. Абур тимил къадарда гъазурзава.

Ата-бубайрилай амай, сивай-сивиз атай куьгьне къисайра къейднава хь, ни вичин тьун кьелелай башламишзаватла ва кьелелди акьалтарзаватла, гьада вич 70 уьзурди-кай хуьзвалда, гьа жергедай яз - акьулсуз-виликайни диливиликай ва жузамдикай (проказа - сагъ тежер, винел патан, хамунин пис азар). Гьакни бязи къисайра генани лугьузава хь, хуьрек недайла, адан сифте клус кьел алахна недайдан чинал тьехвер, лекеяр жедач. Куьгьне бязи чешмейра кхьенвайвал, акьрабди (скорпион) класай чкадал кьел вегьедай, и карди тал секинардай.

Къелен вири жуьрейри бедендай герек авачир, залан, чьуру шейэр акьудзава, клеви хъанвай чкаяр ачухарзава, тьурди цурурун регьятарзава, руфуну чьуру хъанвай амуькьяр акьудзава, иштяг ачухарзава. Къеле тьун, хуьрек даду ийизва. Ам гьакни салан майвайриз, хъчариз, нахутриз, харариз, яклуз, цуру шейеризни вегьеда.

Экв аватай лацу куьлуь кьеле фагьум - къатун хъсанарзава, хци ийизва. Ихътин кьел сиркедихъ санал кьилин хам къурайди тирла, адал тьурар, рувар, цьарнах (лишай) алайла, ишлемишда, яни ахътин чкайрал эцигда (примочка), алоэдихъ галаз санал тьуртла, бедендин гьер алай чкайрин винел патаз (месела, ратар, нерин хилер, вилин къебекар, къеж авахьиз, тла хъун - катарар) дарман жезва. Куручлар, сарар-сухвар, абур акьудай чкаяр мягкемарун патал сивера къелен яд экъуьрда.

Къелен вири жуьрейри ратар михьзава, бедендин деринрай амуькьяр акьудиз куь-

мекзава, тьунриз хъсан дад гьизва, жузам азар акатуниз аксивалзава.

Къелен чьуру терефар. Ам гзаф ишлемишун мефтледиз зиян я, тьунт тебятдин инсанрин вилерал рагьулвал, мичивал (помутнение) гьиде, хамуник квал (зуд) акатда. Яхунбурузни зиян я, иллаки - гьуьлуьн цикай хьуднавай кьел. И ва маса чьуру лишанар, терефар гьерийралди, пидалди, макьаралди, хъуьцурдалди (жиры) алудиз жеда.

Ниси

Я акъван клеви, я гзаф хъуьтуьлди тушир, ягьлу гзаф квай, хуш ни галай, тимил ширинвал квай хътин таза ниси виридалайни хъсанди яз гьисабзава. Ам ик гъазурда: нек ргада, къурна, тимил чим кумаз, мая яда, нек атайла, яни клеви хъайила, кьел вегьена, мегьедик хуькуьрда, цьегь хьудда, ахпа мегь турбада туна, винелай са тимил кьелни кьвахна, къван ва я маса залан са зат эцигна, тада. Цьегь тамамвилелди хкатай ниси тьуьниз ишлемишда. Эгер ниси уьцуйди хъана кланзаватла, адаз къвед ва пуд лагъай сеферда кьел вегьена виже къведач.

Нисиди руфун, ратар ва дуркунар мягкемарда. Яргъалди цуруриз жезватани, бедендин вири органрив агакъзава. Ниси кле-редин хвехверихъ галаз тьуьни бедендиз ацайвал (полнота) гуда, хам хъуьтуьларда. Хурудихъ аял галай дидеди ниси ргар це туна тьуртла, нек гзаф жеда.

Къайи тебятдин инсанриз таза ниси зиян я: иштяг тимиларда ва я квахьда.

Тунвай уьцуй нисиди иштяг ачухарда, ратар мягкемарда. Гьа са вахтунда яд клан жеда, хамуник квал кутада, бязи органра къванер арадал гьиде. И ва маса нукьсанар кле-редин хвехвер тьуьналди квадариз жеда.

Лап куьгьне, чьуру хъанвай нисидик зегьерлу затлар жеда. Ахътинди тьун хъайитла, къайи тебятдин ксари - кле-редин хвехвер, тьунтбуру яр-емиш, цуру продуктар хтьун лазим я.

Цьегь хьуд тавунвай мегьеди (ахтарма) ахарал финиз куьмекада, ам цьагъ къведайла, верем азар квайла, руфун тазвайла, хъсан я. Гьа са вахтунда ам къайи тебятдин инсанриз зиян я: жуьреба-жуьре азарар, бедендин органра къванер арадал гьиде.

Эферар

Абуру чпис хас ерияр, таъсир пуд йисуз къван хуьда. Эферри беден мягкемарда, тьур шейерик хъсан лишанар кутада, нефес къадай азар (астма) сагъарун патал хийирлу я, иштяг ачухарда, тьурди цуруриз куьмекада. Эферрихъай гьакни чьуруртлани, ратариз хийирлу я лугьуда. Сивихъ атун квадарда. Эферар незвай шейерихъ галаз санал ишлемишун беден мягкемарда, адаз ацайвал гуда. Кефияр чьурузвайла, рикин кьвалах къайдадикай хкатнавайлани, менфятлу я. Руфунин азарар хьудда, иллаки - виртедихъ галаз санал тьуртла. Эферрин сиркеда туна хъайи гьалима хъвайитла, руфунин тал атлуда, ана шарар аваз хъайитла, абур рекьиде. Садра ишлемишунин къадар 8-9 грамм я. Эферрикай жигерриз са тимил зиян ава лугьуда. И нукьсан виртеди арадай акьудда.

Тутар

Тутарин къве жуьре ава: ширинбур ва цурубур. Виридалайни хъсан сорт миже квай екебур я. Кьуьгь, верци тутарихъ беден мягкемардай ери, такьат ава. Абуру хъсан иви арадал гьиде, мефтледиз ем-къеж гуда, клеви хъанвай чкаяр ачухарда, чьулав лекьинизни цуьлездиз хийирлу я, бедендиз ацай-

вал гуда, дуркунрал герек тир пидин къат арадал гьиде. Тут тазид бедендиз герек шейериз (материя) элкьезва.

Ширин тутар руфуниз са къадар зиян я лугьуда, и кимивал виртни сирке ишлемишуналди квадариз жеда. Ам ик гъазурда: виртедиз адан 1/3 пай яд яда, ргада, винел акьалтай каф къачуда. Ахпа адаз са пай яд какадарнавай ципицрин сирке къаршмадин ширинвални цурувал сад хьиз жедалди яваш-явашдиз яда.

Цуру тутарихъни (иллаки - къурурнавай-бурухъ) беден мягкемардай такьат ава. Абуру бедендин органар михьда, клеви хъанвай чкаяр ачухарда, герек амачир амуькьярикай михьда. Тьуьгуьна, клалханда, сивин къава ва мецел дакунар аваз хъайитла, абур элекьарда ва мягкемарда, иллаки - эгер тутар клеширихъ галаз санал ишлемишайтла. Иштяг ачухарда. Сивериз тварар, хер-къац акьатнаваз хъайитла, ана цуру тутарин миже экъуьрда.

Ратара хирер (язва) авайла, иви галаз къен фидайла, цуру тутар тьуьни куьмекада. Гьа са вахтунда цуру тутарикай жигерриз, хуруз, нервийриз зарар ава лугьуда. И чьуру тереф вирт ва анаррин миже ишлемишуналди тьукьур хъийиз жезва.

Буран

Виридалайни хъсан буранар са артух еке ва гьечли тушир юкъванбур, лацубур, ширинбур яз гьисабзава. Буранди клеви хъанвай чкаяр ачухарзава, ратар хъуьтуьларзава. Саралух ва цай, къиздирма сагъарда. Ам бугьада (парда) ва я це ругуна неда. Бурандихъ са артух кфетлувал авач, фад цуруриз жеда. Ам иллаки тьунт инсанриз хъсан я.

Тьун патал буран емиширхъ галаз санал гъазурда, иллаки - жумунихъ, са артух гзаф битмиш тахъанвай ципицрин, анардин мижедихъни сиркедихъ галаз. Буран чьемедал чрайди хъсан я, иллаки - зейтундин чьемедал.

Яклухъ галаз санал тьур буран беденди иллаки хъсандиз цурурда, адак квай хийирлу шейерни регьятдиз кужумда. Буран ва нахутлар квай хапла уьгьуьяр квайла хъсан я, мефтледизни бедендиз лазим тир къеж гуда, ифин алай чьулав лекь, вири беден секинарда, яни ифин алудда.

Къайи тебятдин инсанривай буран анжах серкинихъ, эферрихъ, горчицадихъ ва я иштывудихъ, кьелехъ галаз нез жеда.

Бурандикай авунвай мураба шекердихъ ва я виртедихъ галаз тьуьни мефтл мягкемарда, хъсан иви арадал гьиде, азарриз аксивалда.

ГАЗЕТ КІЕЛЗАВАЙБУРУН ДАФТАРРАЙ

Сажидин САИДГАСАНОВ

Куьредин гимн

Къудратлу тир къадим Куьре,
Пачагъ квачир мах я хьи вун.
Шегьерар тир гьар са хуьре
Халкъар акваз гьар са жуьре,
Бахтунин са тах я хьи вун!

Агъзур сара вилериз ви
Акун тавур ківалах авач.
Гьуьрмет клани эллериз ви,
Берекатлу чуьллериз ви,
Къисмет тавур булах авач!

Къужах къуна дагъни аран,
Дуствал клани рикі ава вахъ.
Ислягъ чівуз гьализ девран,
Гьар гатфариз цай куз Яран,
Шарвилд кьил тик ава вахъ!

Яман йикъар пара хъана,
Ягъ-къиникъин гьисаб хъанач.
Халкъарин фу тара хъана,
Душман уьзюькъара хъана,
Къхин тавур ктаб авач!

Дертни эхна, девранни на,
Намус хвена, Ватан хвена.
Дарвал эхна, гьижранни на,
Дагъни хвена, аранни на,
Ви чіал хвена, хизан хвена!

Цяяр къвана, марфар къвана,
Къуркъушумдин харар галаз.
Чалар къвана, гафар къвана,
Араб, латин гьарфар къвана,
Вилик, къулухъ царар галаз!

Къадим тарих къванеравай,
Мерекуьп ваз иви хъана.
Чулав литер къуьнеравай,
Гьиле шивдин къенер авай,
Лекьерин рикі клеви хъана!

Женнет макан - Къуба, Муьшкуръ,
Зияратдин Самур дере,
Дагълух уьлкве, Аллагъ шуькуръ,
Чирагъар гвай, даим куькьуръ,
Ви далудихъ гала, Куьре!

Ви лекьери лув гуз цава,
Хъен вегъезвач вал чарадан.
Ризки-дарман, ятар-дава,
Вири шартлар вахъ бул ава,
Чарадаз клір тийир гардан!

Камаллуяр я ви эллер,
Гьуьрмет клани, хатур клани.
Берекатлу ава чуьллер,
Зегъмет члугваз вердиш гьилер,
Дустариз гуз ютур клани!

Гьилиз-заха, мецез-ширин,
Къавум-къардаш, дустар ава.
Гьар са ківале - лугъун, хуьруьн,
Гьар са хъсан адет хуьруьн
Хуьз алакьдай устлар ава!

Куьре Мелик, Етим Эмин,
Алкьвадар Гьасан-эфенди,
Стіал Сулейман - чи замин,
Женнет къисмет хуьрай! Амин!
Халкъ паталди рикі эфейди!

Сажидин, на ара-ара
Бушвилер ийиз тахуьрай!
Кланзавайди гьар са тара,
Дадлу емиш гъана пара,
Гележег чи бахтлу хуьрай!

Хазран КЪАСУМОВ

Игит хва Радим

Къулан Стіал вичин бине,
Шарвилдин хъанвай неве,
Чан къурбандай халкъдин рекье,
Гьа Игит хва Радим я чи!

Сергьят хуьдай чирагъ хъайи,
Куьруь уьмуьр экв-рагъ хъайи,
Дережадиз Шагъ дагъ хъайи,
Гьа Игит хва Радим я чи!

Дамах тир гьар хуьруьн - ківалин,
Хуьзвай элди пак тівар вичин,

Пуд веледдиз - буба ширин,
Гьа Игит хва Радим я чи!

Пақдиз хвейи намус лезги,
Ви игитвал я чаз веси,
Къилих хъайи секин-къени,
Гьа Игит хва Радим я чи!

Къанлу душман хъана пайда,
Ягъун-къиникъ хъанвай къайда,
Ажугъ кткай уьтквем гада,
Гьа Игит хва Радим я чи!

Ватан хуьн яз къастни мурад,
Тавуна са акъван муддат,
Хаинариз къурди инад,
Гьа Игит хва Радим я чи!

Йифен бере, мичи тамуз,
Дустар галаз, тушиз ялгъуз,
Фейи кьегьгал, душманд хуруз,
Гьа Игит хва Радим я чи!

Писни хъсан фагъумайди,
Даим дуьзгуьн рекье хъайди,
Мидаим яз амукъдайди,
Гьа Игит хва Радим я чи!

Мариян БУГАЕВА

Играми стхадиз

Дяведа душмандихъ галаз женг члугур стха Мегъамед-Мирзедиз бахшзава.

Заз играми тир азиз стха,
Ви рикі алай сувар я кье.
Халкъар вири шаддиз ава.
Гъвечи - чехи ківачелла кье.
Хушуналди дяведиз фей
Яш тахъанвай жегьил тир вун.
Пехъи душман куківардайла,
Рикі къеневай аслан тир вун.
Чандал залан хирер алаз,
Цяярай вун хтайди тир.
Кесиби бубад куьмекдалди
Ківализ бахтар хкайди тир.
Ватан патал чан эцигай,
Ваз Аллагъди рагъмет гурай.
Хизан ківачел на акъулдна,
Аллагъди сагъ-саламатрай.
Дяведа ви жегьил уьмуьр
Вахт жедалди куьзюь хъана.
Дуьньядилай фена эхир,
Багъа тівар чи рикіе ама.

Соня ИБРАМХАЛИЛОВА

Са сеферда лув гуда за цаварал

Безетмишай багълар кутур чилерал,
Къабарар жез бириш хъанвай гьилерал,
Ківанибурун накъвар алаз вилерал,
Са сеферда лув гуда за цаварал.

Яшар хъана, куьтыгъ тежер ківалахар,
Клуф илисна, рахаз вакай къвалахъай.
Чан акъалтдай вахт хъайила тарарал,
Са сеферда лув гуда за цаварал.

Жува хуькъвай, веледдиз хуьбуьл фу гуз,
Гьам чарадахъ, гьам жувандахъ ви рикі куз.
Жанг ацукъай вахт хъайила тамарал,
Са сеферда лув гуда за цаварал.

Мел-межлисда капар ягъай вядеяр,
Санал кваті жез вахар, рушар, дидеяр.
Рагъ алцифай вахт хъайила варарал,
Са сеферда лув гуда за цаварал.

Герек туш чаз хазинаяр, девлетар,
Чи арадай квахъ тавурай гьуьрметар.
Хуьбуьл юкьуз, жив къвайила къаварал,
Са сеферда лув гуда за цаварал.

Лацу чарчел таз илгъамдин тек цјарар,
Кіел авурла, жез рехи чулав чарар.
Азраилдин гьил къуртјани сарарал,
Са сеферда лув гуда за цаварал.

Уьмуьр

Са нянихъди ацукъанвай зун жуван варцел.
Хиялдик кваз, рикіел хкиз чрай фар кларцел,
Тик гуьнедай экъечі тежез, яд гъайи кварцел,
Гьил хуьчуьк кваз, хайи диде ацукъай гуьрцел.

Галчукна хъиз зи къуьнерихъ бубадин кавал,
Эвер гана за Уьмуьрдиз ацукъиз къвалал.
И арада къвазвай лап пис жив ківалин къавал
Кланзавай заз рахаз адав, кваз рикіел тівалал.
- Ша ацукъ захъ галаз, Уьмуьр, са геренда фад.
Фадлай за ваз гудайвал тир суалар са вад.
Вуч хъсанвал авуна на зи рикі жедай шад?
Вуч аквада зи вилериз и дуьньяда мад?
- Вуч хъсанвал ганатла лагъ вуна заз кьуччагъ?
Йис атланвай аял яз, зун хъанай пис начагъ.
Некледамаз таза беден нефс агатнай захъ,
Са жерягъдин куьмекдалди хъхъанай фад сагъ.

- Цийиз атай куьлуь сарар къуна за гьилел
Сересирдай аватайла, хабарсуз чилел
Лагъ, Уьмуьр, заз вуч къведатла мадни зи кьилел,
Заз кланзавай йисар вавай, алай хъвер сивел.
- Цјерид йис зи хъайи чівуз аватнай тарцјай,
Вергер чухваз амукънай зун чилевай къацјай.
Тјарвал гайла, гъатнай рикіе зи ялавлу цјай,
Чуьхвенан зун Латар пјирен абукевсер цјай.
Явашдаказ агат хъана зи къвалал Уьмуьр,
Лагъана заз милиз хуььрез: "Вун сефил

жемир!
Гьич шейтандин кье карч алай гуьгуьниз
фимир,
Вун рушарин арада тир сад лагъай Эмир".
- Агакънавай гуьзел руш яз, яргъаз акъатна,
Гьа йикъалай ширин чандихъ дердер агатна,
Кесиби хизан, куьгъне ківалер хурук акатна,
Садлагъана гатуз къвайи харук акатна.
- Веледдикай магърум хъайила, гъатнай зун

рекье,
Шалбуз дагъдин пјирерал физ, ківач аваз
векье.
Ацукънава зун ви къвалал, кар текъез
гьиллай,
Вуч регъятвал къалурнатла лагъ вуна заз кье?
Клуьд йисалай хъайи бала акъатнай гьиллай,
Йисар гьакі къез алатзава, акъатнач кьиллай.
Авадариз накъвар юкьуз жуван кье виллай,
Гила беден фенва михъиз тежер къван

гьиллай.
- Куьз хкизва йисар рикіел хъайи ваз агъур?
Гьар са кардал ви тівар ала къенин кьуз авур.
Тјебиатдал дамах ая, вуна ваз акур,
Бахтлу йисар багъишда ваз вишни са агъур.
- За ваз гана куьлуь чандиз чехи тир акъул.
Кваз къан тийиз и кар, вуна члугвазвач гьич
кьул.
Рикіел хкиз шад тир йикъар вилериз акур,
Такабурдиз хайи чиле на ківачер акур.

Къагъриман ШИХМУРАДОВ

"...Рикіелни кваз къабар хъана..."

Йифди-югъди вун рикіеваз, уьмуьр физва
бейкар хъана,
Гуьлуьшан тир чи бустанда гила серин
йикъар хъанва.

Шикаятчи жедачир зун къисметдилай икъван
бетер,
Амачиртла, пагъливан хъиз, гьиле авай
пайгар хана.

Сирлу тир чи алакъаяр, чилик кутур хазинаяр,
Амма гила эл-алемдиз гьабурукайни хабар
хъанва.

Гьикъван дердер-гъамар хъанай - садазни
гьич рей ганачир.
Анжах гила Къагъриманан рикіелни кваз
къабар хъана.

За ваз гайи теменрин дад алама хьи
плузаррал зи...
Зун шегъерда кьекъезва вахъ, акъатзава
базаррални...

Анжах ви суй авай са цуьк ацалтна зал гьакі
къасухдай,
Вич лугъумир, ам тир ви вах, хабар яхъ на:
"Бизарнани?"

Гьа жув жегьил тир чівалай дишегълияр
гзаф кланда.
Икі авайвал лагъайлани, бязибуруз зарар
яни?

- Гунагъкар я вун, - лугъуз заз, чпи анихъ чин
элкъуьриз,
- Лагъ, гунагъсуз вун я квекай? - хабар кьун
за азар яни?

Къагъриманан рикі тіар жедач фасикъривай,
мельуьнривай,
Клантла гатут, зун акси туш, чатук квай
клавузаррални.

* * *
Вун хкведа лугъуз, кье зун Эсли квахъай
Керем хъана.
Къумлухда хъиз, рагъ ргазвай, ава рикіни
зегъем хъана.

Муьгуььбатдин луьткведа чун сиягъатда
авай чівуз
Тјекв акъатна а луьткведай, гъавиллай чун
верем хъана.

Гьакі ятіани, вил атлузвач, вун ақунихъ
тамарзу я.
Къагъриманаз мус аквада вичин крар бегъем
хъана?!

* * *
Эй, Къагъриман Шихмурадов, Вун такабур
хъана гьикъван?!

Муьгуььбатдин цјал вегъена, на гуьзелар
кана гьикъван?!

Къуллугъарни теклифнай ваз, вучиз вуна
инкарнай бес?
Вахъ рикі кузвай ксаринни кефияр на хана
гьикъван?

Ни фикирнай: жегъил вахтар, дурнаяр хъиз,
уьтмуьш жеда?
Ятіани, зи назназияр, квез теменар гана
гьикъван?

Къагъриман са дугъри кас я, тавакьу я,
айиб мийир -
Ал-шарабар на дустариз, сунайризни цана
гьикъван?

* * *
Ингье зун мад ви кьилив гва, пияла хъваз
муьгуььбатдин.
Бес вучиз вун теспача я? Кар хъанвач къван
мусибатдин?

Фикирзава жеде вуна: хкведа гъуьл,
аяларни,
Ахтармишиз, клан-пун чириз сирлу тир чи
гьакъикъатдин.

Гьакі ятіани, давам жезва муьгуььбатдин
гурлу межлис,
Куьчуьрмишиз гьар са легъез шаклувилин,
азиятдин...

* * *
Бахтлувилехъ я виридан майилар...
Сагъ туширла, са куьнини дад гудач.
Вун къуразва - ваз гьич са хупі яд гудач.
Бахтлувилехъ атлуз жеда мензилар.
Бахтлувилехъ атлуз жеда мензилар.
Са пехърен къван уьмуьрар я ганвайбур.
Ятіани чун сад-садалай канвайбур,
Бахтлувилехъ я виридан майилар.

Вагиф РАМАЗАНОВ

* * *
Гзаф рахаз кландатла ваз,
Яб гузни чир хъун хъсан я.
Кпул къунвай темпел юкьваз,
Верг илигна, кун хъсан я.

* * *
Девлет пара, ацјай руфун,
Руьгъ кесиби я лугъуда,
Ялар къама, кьил вине кьун
Лап айиб я лугъуда.

* * *
Девлетлу кас дамахарна атайла,
- Мубаракрай, - вирида чеб къалурда.
Кесиби касдал цјийи валчагъ алайла,
- Ам гьинай я? - лугъуз, синих жагъурда.

* * *
Дугъри касдал тахсир кьева
Батлул ксар катая чівуз.
Тахсикардал эхир кьева,
Къяна ракъар гъатай чівуз.

* * *
Марф авачтла, цав тахсирлу я жеде,
Сад Аллагъди пис ківалахар ийидач,
Тјили кьеваз, къав тахсирлу я жеде,
Кваті куруниз, ахпа, белки, жагъидач.

Зенд Крар тIач тахьурай

Асул гьисабдай татугай, вири инсанят кьарсурай вакъийарив ацIай 2020-йисни тарихда гьат хъувуна. Фантастикадиз хас, садани гуьзет тавур эйбежер вакъийари вирибурун риклера гел туна. Арадал атай гьаларикай виликамаз лагъанайтIа, чIалахъ жедай ксар тахьун мумкин тир. Амма кьенин алем рикелни алачир затIар пайда жедайдаз элкьвенва. Инсанри датIана уяхвал квадар тавун, вири имтигъанриз дурум гун герек я. Вучиз лагъайтIа пакадин юкьуз илажсуз ва уламсуз гьалда гьат тавунин заминвал авач. Кьисметдин гирведин а пата куь гуьзетзаватIа малумсуз я.

Алатай йисан мартдиль гьечIна инсанрин сивера, басмадинни электронный СМИ-рин такьатра "коронавирус" гаф кими хьанач. Дуньяда миллиондиль гзаф инсанар кьирмишунилай гьейри, коронавирусдин тIугьвалди миллионралди инсанрин крарни тIачна. Инсанар сагьламвал хуьнин женгина ава. Адалайни гьейри, алатай йисан муддатда алемда хьайи цIайлахар, дяеяер, кьалмакьалар, асивилерни аксивилер гьисабайтIа, абурухъ и кьил а мукьдач...

Яшлу инсанар кIвале ацукьуниз, кIвалахдик квайбур кIвале кIвалахуниз мажбур хьана. КIвале кIвалахдай мумкинвал тежезвай дуйшушарни ава эхир. "Лезги газетдин" редакциядини гьахтин регьят тушир шартIара кIвалахна. 2020-йис "Лезги газетдин" асирдин юбилейдинди тир. И лишанлу вакъиадиз талуь мя-

рекатарни кьиле тухуз хьанач - коронавирус себеб яз. Алатай йисан эвел килера "Лезги газетдин" редакцияди аялар патал хайи чIалаз талуь кьелечI ктабар акьудун фикирдиз кьачунай. Гьа кардални клукI атанач - коронавирус себеб яз. Газетдин тиражни агьуз аватна - коронавирус себеб яз. Фикирдиз кьачур бязи мярекатарни кьиле фенач, тешкилай мярекатарни "адетсуз" кьайдадинбур хьана. Коронавирус себеб яз.

Амма са карни дуьз хьанач лугьуз, шел-хвал авун лазим жезвач. Кьилди кьачуртIа, тIугьвал пайда жедалди вилик "Лезги газетди" гьар йисуз хайи чIалаз тухузвай олимпиада алатай йисузни тухвана, 10-октябрдиз, лезги чIалан юкьуз, тешкилай международный умуми диктантдик "Лезги газетдини" пай кутуна, ам тIугьвалдин шартIара кьиле тухвана, са кьадарбуру онлайн саягда диктант кхьена...

Шак алач, коронавирусди инсанриз гьа авай гьаларал, затIарал, мумкинвилерал рази хьунин, гьабурун кьадир чир хьунин жигьетдай "тарсар" гана.

Малум тирвал, алатай йис гьамбардин кьифренди тир, цийиди жунгавдинди я. Гьамбардин кьифри жунгав сад мукьудаз ухшар тушир гьайванар я. Белки, цийин йисни шазандаз ухшар авачирди, инсанар патал шадвилер, хьсанвилер гьайдайди жен. Кьилинди, ислягь ва сагьлам умьур давамардай гьаларикай хьурай! Жунгавдин йисуз инсанрин крар тIач тахьурай!

Чи ватанэгьлияр - гьар сана Илимдиз камар кьачузва

Чирвилерихъ, илимдихъ ялзавай, машгур вузра агалкьунралди клелзавай жегилрикай чав мукьвал-мукьвал хабарар агакьзава. Ахьтинбурукай сад Россиядин Халкьарин Дуствилин университетда фармацевтикадин ва токсикологический химиядин рекьей агалкьунралди вуз акьалтIарнавай ва илимдин шегьре рекьиз камар кьачунвай **Илаха КАЗИМОВА** я.

Ам 1996-йисан 12-августдиз Азербайжандин КцIар шегьерда юристрин хизанда дидедиз хьана.

Муракаб девирдизни килиг тавуна, юриствилин рекьей клелай ва Россиядин лайихлу юриствилин тIвар кьачур вичин чIехи бубадал Илахади еке дамахвава. ГьечIи чIавадай чIехи бубадила чешне кьачуз эгечIай Илаха Казимовадин бахтуну гьана. "Зи рикел исятдани адан гафар алама, ада гьамиша клелуни, чирвилериз майилвалуни, илимдал машгул хьунин инсан экьу гележегдихъ тухуда лугьудай. Гьадан насигьатар, камаллу меслятар себеб яз зун хьсандиз клелиз алахьна", - лугьузва Илахади.

Илахадин чIехи бубадин ерибине Мацарин хуьрйя я. Дагьустандихъ галаз алакьалу вири затIар чирун ада вичиз гьамиша итижлу я лугьузва. Ам вилик эцигай макьсадрив агакьун патал датIана алахьзава, и рекье ада агалкьунарни кьазанмишзава.

2001-йисуз ада КцIар шегьердин юкьван мектебдиз сифте камар кьачуна. Ана клелай вахтунда ада жемиятдин крарани активилелди иштиракиз хьана. Гьа са вахтунда музыкадин мектебда фортепиано ягьизни чирна, инани ада вич лап хьсан ученикрикай тирди субутна, музыкадин рекьей жуьреба-жуьре конкурсура агалкьунралди иштиракна.

Гьам юкьван мектебда, гьам музыкадин мектебдани клелай чIавуз адан алакьунар гзаф кьадарда грамотайралди кьейдна.

Музыкадихъ галаз алакьалу тиртIани, Илахади медицинадиз талуь (дарманар арадал гьунин) пеше хьагьун кьетIна.

2013-йисуз тафаватлудаказ мектеб кьутягьна, районда виридалайни гзаф баллар кьазанмишна, ам Бакудин гьукуматдин университетдин химиядин факультетдик экечIна. Агалкьунралди вуз кьутягьайдалай кьулухъ са йисан муддатда КцIарин мукьув гвай дагьдин лыжайрин курортда кIвалахна. Кьуллугьдин жигьетдай виликди фидай мумкинвилер авайтIани, жегил пешекарди мадни клелуникай, дерин чирвилер кьачуникай фикирзавай. Вилик цийи макьсад эцигай Илаха, Азербайжанда хьагьунин имтигъанрай агалкьунралди экьечIуналди, Россиядин Халкьарин Дуствилин университетдин фармацевтикадин ва токсикологический химиядин кафедрадик экечIна.

Вузда клелдайла, ада улкьведин ва международный хейлин конкурсура иштиракна, хьсан чкаяр кьуна. Жегил пешекардин гзаф макьсалаяр Россиядин ва кьецепатан улкьвейрин жуьреба-жуьре изданийриз акьатнава. Тафаватлудаказ клелайвилей, виклгьвилелди ва агалкьунралди илимдал машгул жезвайвилей РУДН-дин кафедрадин муаллимри Илаха Казимовадиз аспирантурадик экечIун теклифна. Гьелбетда, илимдин алемдиз гьахьунин кьаст авай руша теклиф еке гьевесдивди кьабулна. Кьуй ам илимдин рекье вичин мурадлив агакьрай!

сесериз барабарбур мад авач. Абурувай ван ацалтна хуьурезни жезва. Типрен гьарайди неинки инсанриз, гьакI гьайванризни кьариба тегьерда эсер ийида.

Биологрин фикирдалди, типрен кьетIен камаллувал, маса кьушарив гекьийайла, адан мефтI артух хьунихъ галаз алакьалу я. И кьушариз са кьульв вишришдин ванни жеда, йифен вахтунда яргал мензилдай вичин гьуьрчи аквада. Тиб гзаф сабурулу, тIурутIум акат тийидай, кьетIен жуьреда фикир-фагьум авуна, ахпа гьуьрч ийидай кьуш я.

Аламатдин мад са делил. Типрен кьил фикиррик акатнавай инсандин чинизни кьилиз ухшар я. Ам камаллувалин кьуш яз гьисабунин себебрикай сад гьа и делил хьунни мумкин яз гьисабзава.

Грециядин кьадим агьалийри, эгер дуйшуьшдай тиб гьалтайтIа, виридалайни четин са месзла гьялиз хьунин фикир кьилиз кьведайди яз гьисабзавай. И кьушарихъ галаз алакьалу гзаф кьадарда риваятар, итижлу делилар дуньядин халкьарин арада кланва.

Дуньяда

Зур йисуз амуькьда

COVID-19 акатайдалай кьулухъ сагь хьхьайбурун иммунитет зур йисан муддатда хьсан гьалда амуькьзава. Алимрин ахтармишунрал асаслу яз, идакай Роспотребнадзордин кьил А.Поповади "Вести FM" радиодиз раижна.

Адан гафаралди, исятда авай вакцинари инсан коронавирусдик зур йисалайни гзаф вахтунда хуьда. Поповади кьейд авурвал, агьалийрин 60 процентди вирусдиз акси рапар ягьайла, тIугьвалдихъ галаз алакьалу гьалар пайгардик ахкатда.

Ички кьадагьа авунва

ЮАР-дин (Кьиблепатан Африкадин Республика) гьукумдарри коронавирус акатзавайбурун кьадар артух жезвайвилей ички маса гунал кьадагьа эцигунин ва барар кьевунин кьарар кьабулнава. Улькьедин президент С. Рамафосадин арза "The Guardian" чешмеди раижнава.

Малумарзавайвал, спирт квай затIар хьвазвай ксарни чеб игьтиятсуздаказ тухузва, тIугьвалдин серенжемрал амалзавач. Нетижада вирус чукулунин гьалар йигин жезва. "Ичкидихъ галаз алакьалу яз арадал кьезвай бедбахтвилерини тIугьвалдин шартIара кIвалахзавай азарханайрин пар артухарзава", - лугьузва ЮАР-дин президентди.

2020-йисан декабрдин вацра ЮАР-да коронавирусдин кьвед лагьай леле пайда хьана.

ТIатIилрин йикьар артухарда

Москвадин мэр С.Собянина мектебра ва колледжра клелзавайбур патал тIатIилар 17-январдалди давамарунин кьарар кьабулнава. Идакай "Лента.ру" чешмеди хабар гана.

Адан фикирдалди, зулун тIатIилрин йикьар артухаруни кьиди меркезда коронавирус чукулунин гьалар явашариз алакьна. Пешекарри кьейднавайвал, тIугьвалдин леле алудун патал тIатIилрин 11 югь бес жедач.

Кьейдзавайвал, улкьведин меркезда хуьтуьн тIатIилар кьутягь жедалди я адетдин кьайдадани, я онлайн кьайдадани тарсар кьиле фидач. Шегьердин кьили гьукуматдинди тушир ида-райризни клелзавайбур тIатIилриз ахьаюн теклифзава.

Ислягьвилдин заминар

Дагьлух Кьарабахда женгер акьвазаруниз талуь икьрарда Москвадин Анкаради замири хьиз кьетIен роль кьутгьвайдакай Бакуда малумарна, хабар гузва "Новости" РИА-ди.

"Алатай йисан 10-ноябрдин икьрардихъ галаз алакьалу яз РФ-дин ва Туьркиядин роль кьетIендаказ кьейд ийиз жеда. Икьрарди регионда цийи гьакьикьат арадал гьана, ислягьвални пайгарвал таъминарна", - малумарзава Азербайжандин МИД-ди.

Россиядин, Эрменистандин ва Азербайжандин регьберри 2020-йисан 9-ноябрдиз Дагьлух Кьарабахда женгер тамамвилелди акьвазарунин гьакьиндай пуд терефдин икьрардал кьулар чIугуна. Икьрардин шартIуналди, кьалмакьал хьайи терефар чеб кьунвай чкайрал аламукьна. Гуьгуьнлай Бакудин гуьзчивилик мад пуд район акат хуьвуна. Дагьлух Кьарабахдиз ислягьвал хуьн патал Россиядин векиларни фена.

Хатасузвал патал

Информациядинни аналитикадин "Telecom daily" агентствонин директор Д.Кускован фикирдалди, электричестводик кутунвай телефон ишлемишиз хьайитIа, ам хьиткьинунни мумкин я. Им са акьван мумкин кар тушиз гьисабзаватIани, пешекарди электричестводик квай макьамда телефон ишлемиш тавун теклифзава. Идакай "Прайм" чешмеди хабар гана.

Зарядкадин вахтунда гаджетдиз ифин акьатзава. Эгер телефондал махсус кьаблух алаз хьайитIа, аппаратдиз кьадардиль артух ифин акьатун мумкин я. Гьавилей, рахадайла, хатасузвал патал телефон электричестводик хьудун хьсан я.

Кици кьумекна

Филиппинрин Сибонга муниципалитетда иесисуз кици, мотоцикл гьалзавай инсан акьвазарна, гадарнавай чагьа аял алай чкадал тухвана. Идакай "Cebu Daily News" чешмеди хабар гузва.

Амзавай кици акурла, мотоциклистди улакь акьвазарун ва гьайвандин гуьгуьнлиз фин кьетIна. Кици инсан шегьердин зирзибилар гадардай чкадин патав гвай чуьлдал тухвана. Анал дасмалдик кутунвай, шехьзавай чагьа алай. Мотоциклистди аял вахчуна, мукьвал алай азарханадиз агакьарна. Гуьгуьнлай ада и агьвалатдик полициядиз хабар гана.

Чин гьазурайди - Куругьли ФЕРЗАЛИЕВ

Кьез чидани?

Камаллувалин ярж

Типер йифен ажайиб кьушар я. Абурулай ван-сеставуна лув гуз, садлагьана кичI кутудай саягда гьарайиз алакьзава. Типер гуьзет тавур чкайра пайда хьунни мумкин я. Адет яз, абуру кьифер кьада.

Амма типрехъ галаз алакьалу виридалайни итижлу делил ам я хьи, и кьуш камаллувалин ярж яз гьисабзава. Алимрин фикирдалди, типер камаллу кьушар яз гьисабунин себебрикай сад абуру йифен береда сирлудаказ гьараюннихъ галаз алакьалу я. Кьуватдиз, деринвиллиз ва надирвиллиз килигна, типлери акьудзавай хьтин

понеделник, 4 января

РГВК
06:50 «Заряжайся!» 0+
07:00 Мультфильм 0+
07:45 «Дагестан туристический» 6+
08:00 «Заряжайся!» 0+
08:10 «Здравствуй, мир!» 0+
08:45 «Заряжайся!» 0+
08:55 Д/с «Русский музей детям» 15 с. 0+
09:25 «Служа Родине» 12+
09:45 «Годекан» 6+ **10:15** «Легенды древнего Дагестана» 0+
10:40 Х/ф «Новогоднее похищение» 0+
14:00 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни» 12+
14:50 Х/ф «Двойной праздник» 12+
16:30 Время новостей Дагестана
16:45 Д/с «Легенды науки» 8 с. 12+
17:20 Мультфильм 0+
17:50 Т/с «Предлагаемые обстоятельства» 1 с.

ПЕРВЫЙ

5.00.6.10 Х/ф «Марья-искусница».
6.00.10.00.12.00 Новости.
6.25 Х/ф «Огонь, вода и... медные трубы».
8.00 Доброе утро.
10.10 Жизнь других. (12+).
11.05 Видели видео? (6+).
12.10 Т/с «Султан моего сердца». (16+).
15.00 Телеигра «Угадай мелодию». (12+).
15.50 Ледниковый период.
19.30 Сегодня вечером.
21.00 Время.
21.20 Т/с «Солнечный круг». (16+).
21.35 Вечерний Ургант. Лучшее. (16+).
23.55 Х/ф «Роман с камнем». (16+).
1.45 Комедия «Обезьяны проделки». (12+).
3.20 Наедине со всеми. (16+).
4.05 Модный приговор. (6+).

РОССИЯ 1

14:30 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ. Вести-Дагестан.
21:05 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ. Вести-Дагестан.
5.00 Т/с «Доярка из Хацапетовки. Вызов судьбе». (12+).
7.45 Х/ф «Сваты». (12+).
10.10.14.50 Сто к одному.
11.00.14.00.20.00 Вести.
11.30 Измайловский парк. (16+).
14.30.21.05 Вести. Местное время.
15.40 Т/с «Тайны следствия 18». (12+).
21.20 Т/с «Склифосовский. Реанимация». (12+).
0.40 Т/с «Ликвидация». (16+).
3.10 Т/с «Одесса-мама». (16+).

НТВ

5.05 Т/с «Вижу-знаю». (16+).
8.00 Сегодня.
8.15 Т/с «Вижу-знаю». (16+).
8.45 Т/с «Паутина». (16+).
10.00 Сегодня.
10.20 Т/с «Паутина». (16+).
13.00 Т/с «Пес». (16+).
16.00 Сегодня.
16.20 Т/с «Пес». (16+).
19.00 Сегодня.
19.25 Т/с «Пес». (16+).
23.00 Маска. (12+).
1.25 Комедия «Алмаз в шоколад». (12+).
3.00 Комедия «Любименя». (12+).
4.35 Их нравы.

ДОМАШНИЙ

6.30 Мелодрама «Сестра по наследству». (Украина). (16+).
10.35 Мелодрама «Ты только мой». (Украина). (16+).
14.45 Мелодрама «Елка на миллион». (Украина). (16+).
19.00 Мелодрама «Я тебя найду». (Украина). (16+).
23.30 Мелодрама «Колье для Снежной Бабы». (Украина). (16+).
1.25 Д/с «Предсказания: 2021». (16+).
2.20 Мелодрама «Неукротимая Анжелика». (Франция - Италия - Германия). (16+).
3.45 Д/ф «Знать будущее. Жизнь после Ванги». (16+).
6.15 6 кадров. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

4.55 Детектив «Женская логика 2». (12+).
6.50 Х/ф «Граф Монте-Кристо». (Франция - Италия). (12+).
10.40 Д/ф «Александр Белявский. Последний побег». (12+).
11.45.3.10 Детектив «Агата и смерть Икс». (12+).
13.40 Мой герой. (12+).
14.30.21.40 События.
14.45 Новогодние истории. Юмористический концерт. (12+).
15.55 Детектив «Женская логика 3». (12+).
18.00 Детектив «Шрам». (12+).
21.55 Детектив «Восьмь бусин на тонкой ниточке». (12+).
0.00 Д/ф «Николай Цискаридзе. Я не такой, как все». (12+).
1.05 Д/ф «Актёрские драмы. Последние роли». (12+).
1.45 Д/ф «Ну и ну! Эротика по-советски». (12+).
2.25 Д/ф «Робер Оссейн. Жестокий романтик». (12+).

ЗВЕЗДА

6.05 Д/с «Сделано в СССР».
6.20.8.15 Х/ф «Соломенная шляпка».
8.00.13.00 Новости дня.
9.00-19.55 Д/с «Секретные материалы». «НЛО. Сделано в Пен-тагоне». (12+).
18.00 Новости дня.
20.50 Х/ф «Женитьба Балзаминова». (6+).
22.40 Х/ф «Гараж».
0.40 Х/ф «Мы с вами где-то встречались».
2.10 Т/с «Новый год в ноябре».
4.55 Д/ф «Артисты фронт» (12+).

вторник, 5 января

РГВК
06:50 «Заряжайся!» 0+
07:00 Передача на табасаранском языке «Мил»
07:40 Мультфильм 0+
08:00 «Заряжайся!» 0+
08:05 «На виду» 12+
08:35 «Учимся побеждать»
08:50 «Заряжайся!» 0+
08:55 Д/с «Легенды науки» 8 с. 12+
09:25 Х/ф «Добро пожаловать на Рождество» 12+
11:05 Д/ф «Дагестанская баллада» 0+
11:35 Т/с «Предлагаемые обстоятельства» 1 с.
12:30 Х/ф «Вокруг света за 80 дней» 0+
16:05 Мультфильм 0+
16:30 Время новостей Дагестана
16:45 Д/с «Легенды науки» 9 с. 12+
17:20 «На виду» 12+
17:50 Т/с «Предлагаемые обстоятельства» 2 с.

ПЕРВЫЙ

5.05.6.10 Х/ф «Огонь, вода и... медные трубы».
6.00.10.00.12.00 Новости.
6.40 Х/ф «Золотые рога».
8.00 Доброе утро.
10.10 Жизнь других. (12+).
11.05 Видели видео? (6+).
12.10 Т/с «Султан моего сердца». (16+).
15.00 Телеигра «Угадай мелодию». (12+).
15.50 Ледниковый период.
19.30 Сегодня вечером.
21.00 Время.
21.20 Т/с «Солнечный круг». (16+).
21.35 Вечерний Ургант. Лучшее. (16+).
23.55 Х/ф «Жемчужина Нила». (16+).
1.45 Х/ф «Река не течет вспять». (12+).
3.10 Наедине со всеми. (16+).
3.55 Модный приговор. (6+).

РОССИЯ 1

14:30 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ. Вести-Дагестан.
21:05 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ. Вести-Дагестан.
5.00 Т/с «Доярка из Хацапетовки. Вызов судьбе». (12+).
8.05 Т/с «Сваты». (12+).
10.10.14.50 Сто к одному.
11.00 Вести.
11.30 Измайловский парк. (16+).
14.00 Вести.
14.30.21.05 Вести. Местное время.
15.40 Т/с «Тайны следствия 18». (12+).
20.00 Вести.
21.20 Т/с «Склифосовский. Реанимация». (12+).
0.40 Т/с «Ликвидация». (16+).
3.10 Т/с «Одесса-мама». (16+).

НТВ

4.50 Т/с «Вижу-знаю». (16+).
8.00 Сегодня.
8.15 Т/с «Вижу-знаю». (16+).
8.25 Т/с «Паутина». (16+).
10.00 Сегодня.
10.20 Т/с «Паутина». (16+).
12.45 Т/с «Пес». (16+).
16.00 Сегодня.
16.20 Т/с «Пес». (16+).
19.00 Сегодня.
19.25 Т/с «Пес». (16+).
23.00 Маска. (12+).
1.30 Х/ф «Против всех правил». (16+).
3.00 Х/ф «Зимний круиз». (16+).
4.30 Их нравы.

ДОМАШНИЙ

6.30 Драма «Унесенные ветром». (США). (16+).
11.05 Мелодрама «Скарлетт» (США). (16+).
19.00 Мелодрама «Год собаки». (Украина). (16+).
23.15 Мелодрама «Тариф на любовь». (16+).
1.00 Д/с «Предсказания: 2021». (16+).
2.00 Мелодрама «Ангелика и султан». (Франция - Италия - Германия). (16+).
3.40 Д/ф «Знать будущее. Жизнь после Ванги». (16+).
6.10 6 кадров. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

5.20 Детектив «Женская логика 3». (12+).
7.25 Д/ф «Жан Марс. Игры с любовью и смертью».
8.20 Х/ф «Горбун». (6+).
10.35 Д/ф «Михаил Пугачкин. Я всю жизнь ждал звонка». (12+).
11.45.3.45 Х/ф «Спортлото-82».
13.35 Мой герой. Мария Аронова. (12+).
14.30.21.40 События.
14.45 Анекдот под шубой.
15.55 Детектив «Женская логика 4». (12+).
18.00 Х/ф «Юрочка». (12+).
21.55 Детектив «Коты обижать не рекомендуются». (12+).
23.50 Д/ф «Т. Хазанов. Лицо под маской». (12+).
0.50 Д/ф «Горькие ягоды Советской эстрады».
1.30 Д/ф «Любовные истории. Сердцу не прикажешь». (12+).
2.10 Д/ф «Алексей Толстой. Никто не знает правды».

ЗВЕЗДА

5.30.4.55 Д/с «Сделано в СССР». (6+).
5.45 Х/ф «Взрослые дети». (6+).
7.05.8.15 Х/ф «Женитьба Балзаминова». (6+).
8.00.13.00.18.00 Новости дня.
9.00-19.55 Код доступа. «Невидимая война российского спецназа. (12+).
20.50 Т/с «Остров сокровищ». (6+).
0.35 Х/ф «Тариф «Новогодний». (16+).
2.00 Х/ф «Опекун». (12+).
3.25 Х/ф «Волшебника вызывали»
5.10 Х/ф «Дом, в котором я живу». (6+).

среда, 6 января

РГВК
06:50 «Заряжайся!» 0+
07:00 Передача на лакском языке «Аьрши ва агьлу»
07:40 Мультфильм 0+
08:00 «Заряжайся!» 0+
08:05 «Подобности» 12+
08:30 «Молодежный микс»
08:50 «Заряжайся!» 0+
08:55 Д/с «Легенды науки» 9 с. 12+
09:30 Х/ф «Прощаться не будем» 6+
11:35 Т/с «Предлагаемые обстоятельства» 2 с.
12:30 Концерт Селима Алахьярова 12+
14:30 Х/ф «Замерзшие в любви» 12+
16:30 Время новостей Дагестана
16:45 Д/с «Легенды науки» 10 с. 12+
17:20 «Дингир-дангарчу» 0+
17:50 Т/с «Предлагаемые обстоятельства» 3 с. 16+

ПЕРВЫЙ

5.20.6.10 Х/ф «Золотые рога».
6.00.10.00.12.00 Новости.
6.40 Комедия «Моя мама - невеста». (12+).
8.00 Доброе утро.
10.10 Жизнь других. (12+).
11.05 Видели видео? (6+).
12.10 Т/с «Султан моего сердца». (16+).
15.00 Телеигра «Угадай мелодию». (12+).
15.50 Ледниковый период.
19.30 Сегодня вечером.
21.00 Время.
21.20 Т/с «Солнечный круг». (16+).
23.00 Рождество Христово. Прямая трансляция из Храма Христа Спасителя.
1.15 Рождество в России. Традиции праздника.
2.05 Комедия «Бедная Саша». (12+).
3.35 Х/ф «Зимний роман». (12+).
4.55 Афон. Достучаться до небес.

РОССИЯ 1

14:30 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ. Вести-Дагестан.
20:45 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ. Вести-Дагестан.
5.00 Т/с «Доярка из Хацапетовки. Вызов судьбе». (12+).
8.05 Т/с «Сваты». (12+).
10.10.14.50 Сто к одному.
11.00.14.00.20.00 Вести.
11.30 Х/ф «Мама поневоле». (12+).
14.30.20.45 Вести. Местное время.
15.40 Т/с «Тайны следствия 18». (12+).
21.00 Т/с «Склифосовский. Реанимация». (12+).
23.00 Рождество Христово. Прямая трансляция торжественного богослужения.
1.00 Т/с «Ликвидация». (16+).
2.40 Т/с «Одесса-мама».

НТВ

5.00 Т/с «Вижу-знаю». (16+).
8.00 Сегодня.
8.15 Т/с «Вижу-знаю». (16+).
8.45 Х/ф «Настоятель». (16+).
10.00 Сегодня.
10.20 Х/ф «Настоятель». (16+).
11.00 Рождественская песенка года.
13.00 Т/с «Пес». (16+).
16.00 Сегодня.
16.20 Т/с «Пес». (16+).
19.00 Сегодня.
19.25 Т/с «Пес». (16+).
23.00 Маска. (12+).
1.30 Х/ф «Настоятель». (16+).
3.00 Х/ф «Настоятель 2». (16+).
4.30 Их нравы.

ДОМАШНИЙ

6.30 6 кадров. (16+).
6.35 Д/ф «Порча». (16+).
12.00 Д/ф «Знахарка». (16+).
19.00 Мелодрама «Подкидшы». (Украина). (16+).
23.00 Комедия «Вечера на хуторе близ Диканьки». (16+).
0.30 Д/с «Предсказания: 2021». (16+).
1.30 Драма «Унесенные ветром». (16+).
5.15 Д/ф «Знать будущее. Жизнь после Ванги». (16+).
6.05 Домашняя кухня. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

5.40 Детектив «Женская логика 4». (12+).
7.45 Д/ф «Ширвиндт и Державин. Короли и капуста».
8.35 Х/ф «Парижские тайны». (6+).
10.50 Д/ф «Рина Зеленая. 12 историй со счастливым концом». (12+).
11.50 Х/ф «Девушка без адреса».
13.35 Мой герой. 12+).
14.30.21.40 События.
14.45 Слухи, слухи, слухи!
15.55 Детектив «Женская логика 5». (16+).
18.00 Х/ф «Крылья». (12+).
21.55 Х/ф «Спешите любить». (12+).
23.50 Д/ф «Актёрские судьбы. Однолюбы». (12+).
0.40 Д/ф «Петр Фоменко. Начнем с того, кто кого любит». (12+).
1.45 Д/ф «Владимир Васильев. Вся правда о себе». (12+).
2.30 Х/ф «Янтарные крылья».

ЗВЕЗДА

6.50.8.15 Х/ф «Гараж».
8.00.13.00.18.00 Новости дня.
9.00-19.55 СССР. Знак качества. «Не забудь выключить телевизор. (12+).
20.50 Х/ф «Мачеха».
22.35 Х/ф «Поп». (16+).
1.05 Д/ф «Дмитрий Донской. Спасти мир». (6+).
1.50 Х/ф «Отчий дом». (12+).
3.30 Д/ф «Обитель Сергия. На последнем рубеже». (12+).
4.50 Д/ф «Военные врачи. Военный врач Николай Бурденко. Война длиною в жизнь». (12+).

четверг, 7 января

РГВК
06:50 «Заряжайся!» 0+
07:00 Передача на даргинском языке 12+
07:40 Мультфильм
08:00 «Заряжайся!» 0+
08:05 «Искусство в традициях Дагестана. Кубачи»
08:25 «Дингир-дангарчу» 0+
08:50 «Заряжайся!» 0+
08:55 Х/ф «Идеальное Рождество» 6+
10:30 «Мир сквозь танец» Совместный концерт ансамблей танца «Лезгинка» и «Донбасс» 0+
12:45 Х/ф «Вечера на хуторе близ Диканьки» 0+
14:00 «Дагестанский альбом для фортепиано»
14:20 «Рождественский концерт» 0+
14:50 Х/ф «Рождественские туфельки» 0+
16:30 Время новостей Дагестана

ПЕРВЫЙ

6.00.10.00.12.00 Новости.
6.10.4.50 Комедия «Француз». (12+).
8.00 Доброе утро.
10.10 Иисус. Земной путь.
11.05 Видели видео? (6+).
12.10 Т/с «Султан моего сердца». (16+).
15.00 Телеигра «Угадай мелодию». (12+).
15.50 Ледниковый период.
19.30 Сегодня вечером.
21.00 Время.
21.20 Т/с «Солнечный круг». (16+).
23.25 Вечерний Ургант. Лучшее. (16+).
0.05 Комедия «Под одной крышей». (16+).
1.45 Х/ф «Можешь не стучать». (16+).
3.00 Наедине со всеми. (16+).
3.45 Модный приговор. (6+).

РОССИЯ 1

5.00 Т/с «Доярка из Хацапетовки 3». (12+).
8.05 Т/с «Сваты». (12+).
10.10 Сто к одному.
11.00.20.00 Вести.
11.30 Рождественское интервью Святейшего Патриарха Кирилла.
11.55 Пласидо Доминго и звезды мировой оперной сцены в Москве. Гала-концерт в Государственном академическом Большом театре.
13.25 Х/ф «Три желания». (12+).
15.40 Т/с «Тайны следствия 18». (12+).
20.35 Д/ф «Без права на ошибку. Рождественский визит в Дамаск».
21.20 Т/с «Склифосовский. Реанимация». (12+).
1.40 Х/ф «Дом малютки». (12+).

НТВ

4.50 Т/с «Вижу-знаю». (16+).
8.00 Сегодня.
8.15 Т/с «Вижу-знаю». (16+).
8.30 Х/ф «Настоятель 2». (16+).
10.00 Сегодня.
10.20 Х/ф «Настоятель 2». (16+).
10.50 Белая трость. Международный фестиваль.
12.40 Т/с «Пес». (16+).
16.00 Сегодня.
16.20 Т/с «Пес». (16+).
19.00 Сегодня.
19.25 Т/с «Пес». (16+).
23.00 Маска. (12+).
1.30 Х/ф «Дубровский». (16+).

ДОМАШНИЙ

6.30 Х/ф.
8.00 Мелодрама «Золушка.ru». (16+).
10.10 Мелодрама «Золушка-80». (Италия). (16+).
14.30 Мелодрама «Золушка». (Италия). (16+).
19.00 Мелодрама «Принцесса-лягушка». (Украина). (16+).
22.55 Комедия «Мужчина в моей голове». (16+).
1.25 Д/с «Предсказания: 2021». (16+).
2.25 Мелодрама «Золушка-80». (16+).
5.50 Д/ф «Знать будущее. Жизнь после Ванги». (16+).

ТВ-ЦЕНТР

4.45 «Женская логика 5».
6.40 Х/ф «Девушка без адреса».
8.35 Х/ф «Варвара-краса, длинная коса».
10.00 С Рождеством Христовым! Поздравление Патриарха Московского и Всея Руси Кирилла.
10.05 Д/ф «М.Миронова и ее любимые мужчины».
11.00 Х/ф «Берегись автомобиля».
13.00.14.45 Х/ф «По семейным обстоятельствам»
14.30.21.40 События.
16.00 Великая Рождественская Вечерня. Трансляция из Храма Христа Спасителя.
16.50 Марка Т. (12+).
18.00 Х/ф «Волшебник».
19.45 Х/ф «Интим не предлагать». (12+).
21.55 Приют комедиантов.
23.50 Д/ф «Высокие, высокие отношения» (12+).
0.40 Д/ф «Большие деньги советского кино». (12+).

ЗВЕЗДА

5.40 Д/ф «Сталинградское Евангелие Ивана Павлова». (12+).
6.55.8.15 Д/ф «Сталинградское Евангелие Кирилла». (12+).
8.00.13.00.18.00 Новости дня.
8.35 Д/ф «Главный Храм Вооруженных сил». (6+).
9.2

Table with 8 columns: РГВК, ПЕРВЫЙ, РОССИЯ 1, НТВ, ДОМАШНИЙ, ТВ-ЦЕНТР, ЗВЕЗДА. Row: пятница, 8 января. Content includes program titles and times for various channels.

Table with 8 columns: РГВК, ПЕРВЫЙ, РОССИЯ 1, НТВ, ДОМАШНИЙ, ТВ-ЦЕНТР, ЗВЕЗДА. Row: суббота, 9 января. Content includes program titles and times for various channels.

Table with 8 columns: РГВК, ПЕРВЫЙ, РОССИЯ 1, НТВ, ДОМАШНИЙ, ТВ-ЦЕНТР, ЗВЕЗДА. Row: воскресенье, 10 января. Content includes program titles and times for various channels.

Table with 8 columns: ПОНЕДЕЛЬНИК, ВТОРНИК, СРЕДА, ЧЕТВЕРГ, ПЯТНИЦА, СУББОТА, ВОСКРЕСЕНЬЕ, РАДИО. Row: КУЛЬТУРА с 4 по 10 ЯНВАРЯ. Content includes cultural events and radio programs.

Цийи йисан суварин йикъарихъ галаз алакалу яз, газетдин 1-нумра са шумуд югъ виликамаз гъазурнава. Гъавилия и нумрада 4-10-январдиз талуьк телепрограмма чапнава.

Программа гъазурайди - Н.ВЕЛИБЕГОВА

Дин

Вири инсаниятдиз чешнелу ксар

Ямин МЕГЪАМЕДОВ,
диндин рекъый алим

(Эвел - 44-52-нумрайра)

Умар халифадин (Аллагъ рази хъурай вичелай) гафар (ва насигъатар)

1. Умар ибн аль-Хаттаб (Аллагъ рази хъурай вичелай) халифа яз тайинарайла, ада Пайгъамбардин (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хъурай вичиз) минбардал хаж хъана хутба (вез) авуна. Аллагъдиз гъямд гъана ва Адан тариф авуна, лагъана: "Эй, инсанар! Дугъриданни, квез зи патай кевивал (къетливал), веквивал акунвайди заз чизва. Зун Пайгъамбардихъ (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хъурай вичиз) галаз санал алай, зун адан лук ва къуллугъзавай кас тир. Пайгъамбар гъихътинди ятла, (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хъурай вичиз) Аллагъ-Таалади Къуръанда лагъанва (9-сура, 128-аят, мана): "Муъминнар патал ам гзаф мергъяматлуди (язух къеведайди), гзаф регъимлуди я!". Зун Пайгъамбардин къвалав (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хъурай вичиз) къакъарай акъуднавай гапур хъиз тир. ("Къакъарай акъуднавай гапур хъиз" ибардин мана ихътинди я: Умар халифа къилихдал гъалтайла кевивал гвай инсан тир. Пайгъамбар (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хъурай вичиз) лагъайтла - хъуьтуьл къилихдин кас. Умар халифа гунагъдин, члуру крар авур инсанриз жаза гузвай "гапур" яз гъисабиз жедай. Эгер Пайгъамбарди (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хъурай вичиз) гунагъкарриз жаза гудайла, Умар халифадин вилик пад къазвайтла, "гапур" къакъара гъат хъийизвай, тахъайтла, гунагъкаррив жаза агакъзавай). Зун Пайгъамбардихъ (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хъурай вичиз) галаз хъана (вични залай рази яз), та Аллагъди адан чан къахчудалди. И кардин па-

тахъай Аллагъдиз гъямд хъурай, заз ихътин мумкинвал хъунал зун лап бахтлу я. Гуьгъунлай зун Абу-Бакр халифадин патав (Аллагъ рази хъурай вичелай) хъана. Квез чизвайвал, Абу-Бакр халифа (Аллагъ рази хъурай вичелай) гзаф жумартлу, хъуьтуьл инсан тир, зун - адан къуллугъда акъвазнавай кас. Гъадахъ галаз санал алай члавузни, зун Пайгъамбардихъ (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хъурай вичиз) галай вахтунда хъиз "къакъарай акъуднавай гапур" тир. Абу-Бакр рагъметдиз фидалди гъа ик давам хъана. Вични залай рази тир. Гъямд хъурай Аллагъдиз гзаф и кардай. Ик хъунал зун бахтлу я. Къе халифадин везифаяр зи хиве гъатнава. Мумкин я квекай сада лугъун: "Чехиди маса кас тирлани ада (Умара) чаз кевивал къалурайди тир, чехивал адан гъиле гъатлайла чи гъал гъик хъурай?! Нивай куьне закай хабар къуртлани, дугъриданни, квекай гъар садаз зун хъсандиз чизва ва куьне зун ахтармишнава (квез захъ галаз тежриба ава). Заз чизвай крар квезни куь Пайгъамбардин (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хъурай вичиз) Суннадай чир хъанва. Чир хъухъ квез, зи кевивал (къетливал) зулум авур, сергъятар члурай касдин гъакъиндай са шумуд сеферда артух жеда, мусурмандин пад хуьнин карда - зайиф. За кевивал (къетливал) авурдалай къулухъ за квекай хъсан, лайихлу (жуь гънагъдикай хуьзвай) ксар патал зи хъеве чилел эцгиди. Эгер зи ва квекай садан арада гуьжет алай кар (дуван авун лазим кар) хъайитла, зун квез кланзавай касдин патав меслят авун патал физ гъазур я, куь квекай гъар сад вичинни зи арада авай крариз килирай. Аллагъдихъай киче хъухъ квез, эй Аллагъдин бендеяр, куь (куь чанарин) гъакъиндай заз куьмек це, абур закай хуьнин карда (зунагъ крар ийимир - за жазаламиш тийидайвал). Хъсан (хийир) кар эмир авунин, пис (чуру) кар къадагъа авунин кардани куьмек це заз. Аллагъди заз куь гъакъиндай чехивал (халифавал) авунин кардани, насигъатар гуналди, куьмек це заз..." (Гъаким).

2. Умар халифади (Аллагъ рази хъурай вичелай) (Шамда, Дамаск шеьердин патав гвай Жабиягъ - лугъудай чкада) авур хутбадал лагъана: "...Адалай гуьгъуниз! За квез Вич гъамиша амукъдай ва Вичелай гъейри вирибур фана жедай Аллагъдихъай киче хъун веси ийизва. Аллагъдиз тлеат авур, Адан клани (муьквал) бендейриз еке гуьрметар (сувабар) жеда, Аллагъдиз асивал авуналди Адан душманар хъайибур ягъалмишвиле жеда. Чуру рекъе хъана телеф хъайидаз (ам дуьз рехъ яз гъисабна) вичи авур ягъалмишвилдин крарин гъакъиндай вич гъахъардай са себени авач. Дугъриданни, делил субут хъанва... Садазни Аллагъдин вилик делил (себеб) авач. (КъатI ама)

КпIарин вахтар (Махачкъалада)

ЯНВАРЬ						
Югъ	Экуьнин	Рагъ экъечдай вахт	Нисинин	Рагъдандин	Нянин (Гъетрен)	Месин
1	05:42	07:19	11:58	14:09	16:31	17:51
2	05:42	07:19	11:58	14:10	16:31	17:52
3	05:42	07:19	11:59	14:11	16:32	17:53
4	05:42	07:19	11:59	14:12	16:33	17:53
5	05:42	07:19	12:00	14:13	16:34	17:54
6	05:42	07:19	12:00	14:13	16:35	17:55
7	05:42	07:18	12:01	14:14	16:36	17:56
8	05:42	07:18	12:01	14:15	16:37	17:57
9	05:42	07:18	12:02	14:16	16:38	17:58
10	05:42	07:18	12:02	14:17	16:39	17:59
11	05:42	07:17	12:02	14:18	16:41	18:00
12	05:41	07:17	12:03	14:19	16:42	18:01
13	05:41	07:17	12:03	14:20	16:43	18:02
14	05:41	07:16	12:04	14:21	16:44	18:03
15	05:41	07:16	12:04	14:22	16:45	18:04
16	05:40	07:15	12:04	14:23	16:46	18:05
17	05:40	07:15	12:05	14:24	16:48	18:06
18	05:40	07:14	12:05	14:25	16:49	18:07
19	05:39	07:14	12:05	14:26	16:50	18:08
20	05:39	07:13	12:05	14:27	16:51	18:09
21	05:38	07:12	12:06	14:28	16:53	18:10
22	05:38	07:12	12:06	14:30	16:54	18:11
23	05:37	07:11	12:06	14:31	16:55	18:13
24	05:36	07:10	12:07	14:32	16:56	18:14
25	05:36	07:09	12:07	14:33	16:58	18:15
26	05:35	07:08	12:07	14:34	16:59	18:16
27	05:34	07:08	12:07	14:35	17:00	18:17
28	05:34	07:07	12:07	14:36	17:02	18:18
29	05:33	07:06	12:08	14:37	17:03	18:19
30	05:32	07:05	12:08	14:38	17:04	18:21
31	05:31	07:04	12:08	14:39	17:06	18:22

Диндин месэлайриз талукъ суалар пайда хъайитла, ватцапдин 8-989-653-42-35 нумрадиз кхъихъ.

Мергъяматлувилин серенжем

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Цийи йисан вилик квай йикъара Каспийскда, Республикадин образованидин центрдин (РЦО) актовый залда, "Хъсанвилини ва умудлувилин югъ" лишандик кваз Ильман Алипулатован - гъвечидан экуь къаматдиз бахшнавай мергъяматлувилин серенжем (ам тешкилнавайдни адан тиварунихъ галай мергъяматлувилин "Аялриз пакадин югъ багъишин" фонд тир) квиле фена. Мярекатдин иштиракчийриз образованидин идарадин муаллими ва аялри чпин гъилералди тукълуьрнавай шейер ва гъазурнавай няметар маса къачудай мумкинвал авай. Инин гъар са класди "Пирог добра" тивар алаз серенжемни квиле тухвана. Кватлай пулдин такъатар онкология авай аялар сагъарун патал ДРКБ-дин гематологиядин отделенидиз гудайвал я.

Къейд авун лазим я хъи, тивар кунвай центрада саки вири мярекатар вич тешкилна ции 5 йис тамам хъанвай мергъяматлувилин и фондунихъ галаз санал квиле тухузва. Вичин тиварунихъ фонд тешкилнавай Ильман Алипулатован - гъвечиди члуру азардикди фад дуьньядай фена. Амма адан экуь къамат гзаф инсанрин риклера ама. Квиле тухвай мергъяматлувилин серенжемдини и кардин жигъетдай шагидвалзавай.

Мярекат башламишдалди вилик кватI хъанвайбуруз чехи экрандилай РЦО-дин кваллахдикай фильм къалулна. Мергъяматлувилин серенжем ачухай РЦО-дин директор Анжела Байрамбеговади - ам вилкдай Ильман Алипулатован-гъвечидан класдин руководитель тир - тербия ва чирвилер гун ибур чехи са къурулушдин чеб чпивай къакъудиз тежер хилер тирди, вичи регъбервал гузвай идарада клелзавай аялрин руьгъдинни ахлакьдин тербиядиз артух фикир гузвайди, гъвечи Ильманан экуь къамат ам чидайбурун, гъакни адан тиварунихъ галай фондуни куьмекар гуз-

вайбурун риклерани амукъдайди къейдна. Идахъ галаз сад хъиз, ихътин серенжемар квиле тухуналди - хъсан чешне къалуруналди - аялар рикле мергъяматлувал, чарадан гъалдикайни тIалдикай хабар аваз тербияламишиз куьмекзавайдални фикир желбна.

"Аялриз пакадин югъ багъишин" мергъяматлувилин фондунин президент, республикада тивар-ван авай общественный деятель Ильман Алипулатов хтул дуьньядиз атай шад легъзейрикай, фонд арадал атуникай рахана.

- Инсан дуьньядал атун - им гъамиша шад вакиа я. 22 йис идалай вилик дуьньядиз зи тивар алай хтул атана. Ада Махачкъаладин 13 ва 1-нумрайрин школайра клелна. Эхиримжи кве йисуз ам залан азардикди начагъ тирла, чун сад-садаз мадни гзаф муькьва хъанвай. 2015-йисуз ам гъамишалугъ чавай къакъатна. Им гъазурвал акваз жедай кар туш. Амма, лугъурвал, Аллагъдин къадар гъахътинди хъана. Залан и вахтунда чи хизанди адан экуь къамат рикел хуьнин лишан яз мергъяматлувилин фонд арадал гъунин къарар къабулна, - рикел хъана ада. - Ингъе гила 5 йис я фондуни начагъ аялриз куьмекзава.

Гуьгъунлай мярекатдал рахай РД-дин дишегълийрин Союздин председатель И.Мамутаевади, "Россиядин дидеяр" Вирироссиядин гъерекатдин ДРО-дин председатель Т.Мегъамедовади ва масабур аялар мергъяматлувал рикле аваз чехи хуьнин, ихътин мярекатар квиле тухунин важибувал къейдна.

Мергъяматлувилин серенжемдин иштиракчийр патал "Алад, зи дуст, гъамиша хъсанвилини рекъый алад" лишандик кваз РЦО-дин аялри хореографиядин, вокалдин ва яратмишунрин еке программани гъазурнавай. Мадни адан сергъятра аваз "Къуй къени гафуни руьгъ ахварай авурай..." тивар алаз квиле тухувай яратмишунрин конкурсда, жуьреба-жуьре номинацияра гъалиб хъайи 13 аялдиз шабагъарни вахкана.

Мубаракрай!

Алатай йисан декабрдиз чи машгъур ватандаш, Россиядин ва дуьньядин спортдин майданрани тивар-ван авай Гъабиб Аллагъвердиев боксдай Дагъустандин федерациядин регъбервиле тайинарна. Малум тирвал, адалай вилик и къуллугъдал чи маса ватандаш - вични машгъур боксёр Альберт Селимов алайди тир.

медалдиз лайихлу хъана. 2012-2014-йисара ада IBO ва WBA версияйра пешекарин арада дуьньядин чемпионвилдин тиварар къазанмишна.

РИКЕЛ ХКИН: 2003-йисуз Гъабиб Аллагъвердиева военный рекъый къуллугъчийрин арада квиле тухвай Виридуьньядин къугъунра гъалибвал къазанмишна. 2004-йисуз ам Россиядин чемпионвилдин тиварциз, 2005-йисуз олимпийский боксдай дуьньядин чемпионатдин буьруьндиз

Чна Гъ.Аллагъвердиеваз цийи къуллугъ ва алуькнавай Цийи йис риклин сидкъидай тебрикова. Адан регъбервилек кваз Дагъларин улкведин боксёрар генани къакъан дережайриз хаж хъун алхишзава.

"Лезги газетда" диндин пак кхъинар жезва. Гъавилляй ам чиркин чкайрал гадарун къада Гъа я.

Лезги газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:

Дагъустан Республикадин информатизациядин, алакьадин ва массовый коммуникациядин министерство

367018, Махачкъала, Насрутдинован пр., 1 "а"

КЪБИЛИН РЕДАКТОР
М. И. ИБРАГЪИМОВ
(+78722) 66-00-60

E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

КЪБИЛИН РЕДАКТОРДИН ЗАМЕСТИТЕЛЬ
К. Н. ФЕРЗАЛИЕВ
66-13-55

ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ
Ш. Ш. ШИХМУРАДОВ
66-02-81

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН
Н. М. ИБРАГЪИМОВ
66-00-59

ЭКОНОМИКАДИН
Ж. М. САИДОВА
66-00-63

КУЛЬТУРАДИН
Д. Б. БЕЙБАЛАЕВ
66-00-58

ЛИТЕРАТУРАДИН
М. А. ЖАЛИЛОВ
66-00-64

ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН
Р. С. РАМАЛДАНОВА
66-00-57

БУХГАЛТЕРИЯ
66-00-62

КАССА
66-00-56

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР
М. МАГЪАМДАЛИЕВА

ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ
Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

Газет йиса 52 сеферда акъатзава
Газет алакьадин, информационный технологийрин ва массовый коммуникациядин хиле гуьзчивал авунин рекъай Федеральний кьул-лугъдин Дагъустан Республикада авай Управ-лениди 2019-йисан 22-апрелдиз регистра-ция авуна.

Регистрациядин нумра ПИ № ТУ 05-00420
Макъалаяр редакцияди туйкъур хъийизва. Макъалайриз рецензияр гуьзвач ва абур эл-къвена вахкузвач. Редакциядин макъалай-рин авторрин фикирар сад тахун мумкин я. Газетда чал авун патал теклифнавай матери-алра гъанвай делилрин дуьзилдин ва керек-вилин патяхай жавабдарвал авторрин чпин хиве гъатзава.

РЕДАКЦИЯДИН ВА ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:

367018, Махачкъала, Насрутдинован проспек, 1 "а". Печатдин кьвал

ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:

Йисан - ПП200
Зур йисан - ПП171

Чап ийиз вахкудай вахт - 21.00
Чап ийиз вахкана - 16.20

Газет "Издательство" "Лотос"
ООО-дин типографияда чапна.

367000, Махачкъала,
Пушкинан куьче, 6.

Тираж 6686

Илишандик квай материалр гъакъидихъ чапзавайбуру я.

12+ - Икьван яшар хъанвайбуру келрай

НАШИ РЕКВИЗИТЫ:

ГБУ "Редакция республиканской газеты "Лезги газет"

УФК по РД
Отделение - НБ РД г.Махачкала
БИК - 048209001
ИНН - 0561051314/КПП - 057101001
Р/Сч - 40601810100001000001
Л/Сч - 20036 Ш60090

Гь Мубаракрай!

Гзаф йисара Махачкъалада кьенепатан крарин органра кьвалахай, алай вахтунда "Дагрегионгаз" карханада зегь-мет члугъвазвай кьурушни
Намик Гъажибалаевич КЪАЗИЕВАЗ:

Хуьруьн кьегьгал хва,
хизандин даях,
Вун чи кьилин винизвал,
вун я чи дамах!
Дережяяр кьакъан хуй,
уьмуьрни - яръги,
Сад Аллагда туйкъуьррай
кьвалахар вири!

Гьар са карда хуьзва на
намусни гьейрат,
И рекъе вун садрани
тахъурай галат.
Агалкьунрин сан артух
хъурай мад,
Къуй кьилиз акъатрай
ви гьар са мурад.

Мубаракрай юбилей, ви чан
сагъ хъурай,
Хизанда - берекат, кьилел
рагъ хъурай!
Лайихлуди хъурай
на кьачузвай гьар кам,
Къабула, хва, чи тебрик,
чи риклин салам!

ВАЗ 50 ЙИСАН ЮБИЛЕЙ МУБАРАКЗАВАЙ ДИДЕ, ДАХ, ВАХ, СТХАЯР, УЬМУЬРДИН ЮЛДАШ, РУХВАЯР ВА ХТУЛАР

ИГРАМИ ФАРИД ЗАГЪДИНОВИЧ!

Куби нубатдин сеферда Мегъарамдхуьруьн райондин кьилин кьулдугъдал хъа хуьвун за Квез риклин сидкьидай тебрикзава. Квехъ чандин сагъвал, кьвалахдин рекъе еке агалкьунар хьун, хайи район вири рекъерай виликди фин зи мурад я.

Квез ва квехъ галаз санал Мегъарамдхуьруьн райондин вири азълайризни адукънавай ЦИЙИ ЙИС МУБАРАКРАЙ! ЦИЙИ ЙИСАХЪ ГАЛАЗ САНАЛ РАЙОНДИЗ БЕРЕКАТАР, АВАДАНЛУ-ВИЛЕР, МУБЛАГЪВИЛЕР АТУРАЙ. ЦИЙИ АГАЛКЪУНРИН САН МАД-НИ АРТУХ ХЪУРАЙ. РАЙОНЭГЪЛИЙРИН КЪАЛЕРА ГЪУЬРМЕТНИ ХАТУР, РИКЛЕРА ШАДВАЛ, КЪИЛЕЛНИ МИХЪИ ЦАВ ХЪУРАЙ!

Квез гъуьрметзавай алим, виликдай Мегъарамдхуьруьн партиядин райкомдин сад лагъай секретарь, райондин гъуьрметлу агъали, РФ-дин ва РД-дин хуьруьн майишаддин лайихлу кьулдугъчи, РД-дин хуьруьн майишаддин министерствондин пешекаррикай РФ-дин хуьруьн майишаддин министерствондин кьизилдин медалдиз лайихлу хъайи сад лагъай пешекар, ДАССР-дин Верховный Советдин депутат, КПСС-дин ЦК-дин 27-съезддин делегат Багъаудин Раеулович ДАШТЕМИРОВ.

"ЛГ"-дин 52-нумрадиз акъатай кроссворддин жавабар:

ДУЪЗ ЦИАРАРА: 2. Елена. 4. Ирада. 5. Уьнуьг. 7. Эке. 11. Пагъ. 14. Къуьруьвал. 15. Савурма. 16. Уда. 17. Тарелка. 18. Туругун. 19. Туйк. 20. План. 25. Цап. 26. Царак. 27. Чурух. 28. Шарт. 31. Тивет. 33. Маллакуткут. 34. Ягъи. 35. Яру. 36. Инсафузвал. 37. Ини.

ТИК ЦИАРАРА: 1. Мегъарамдхуьр. 2. Етим. 3. Ашар. 6. Уьзуйкъара. 8. Коммуна. 9. Хуьрек. 10. Тарки. 12. Планур. 13. Пунут. 21. Базарник. 22. Саилвал. 23. Муртаза. 24. Зулумарт. 29. Регъв. 30. Икисун. 32. Верч.

Сканворд

Туйкъуьрайди - К. КЪАЛАЖУХВИ

Къегьгал	Араз ... (Пип)	1
1 Къуруьгъ раббиздин хуьр	4 Италийдин композитор	3 Уьзуйкъара алакьуьр
	Пута-чева	
	Малайкриклай сад	Писандин "мотор"
	Гъайвандин фу	Къакъан буштух
Писатель Мурадхан ...	Къекъуьнни тегъер	Писвал
	Карван акъваздай чка	Спортдин пуйле-гунар
Техил, рузи	Писвал	Десте, керет
	Тести-кьардай документ	Писатель Жюль ...
	Шейтган	4
	Цуьл-цуьн клунчи	
2	Дидедин стха	Отпуск

Лезги литературадин 2021-йисан календарь

- Ильяс Низами (1141-1202) - 880 йис
- Рухун Али (1771-1851) - 250 йис
- Гъанидин Эмираслан (1851-1896) - 170 йис
- Ашукъ Абдуллагъ (1861-1926) - 160 йис
- Муьгъверган Али (1871-1937) - 150 йис
- Искендеров Абдуллагъ (1911-1983) - 110 йис
- Межидов Къияс (1911-1974) - 110 йис
- Хуьруьгъ Лукъман (1921-1988) - 100 йис
- Гъажиев Садикъ (Садко) (1931) - 90 йис
- Къадимов Исмихан (1931-2019) - 90 йис
- Мирзоев Назир (1931) - 90 йис
- Гъажиев Расим (1941-2008) - 80 йис
- Жамалдинов Вадим (1941) - 80 йис
- Камилов Айдунбег (1941-1991) - 80 йис
- Насруллаев Нурудин (1941) - 80 йис
- Ражабов Ражаб (1941-2014) - 80 йис
- Хидиров Шагъназар (1941) - 80 йис
- Арзуманов Медет (1951) - 70 йис
- Ибрагъимов Нариман (1951) - 70 йис
- Камилов Абидин (1951) - 70 йис
- Къафланов Руслан (1951) - 70 йис
- Меликов Буба (1951) - 70 йис
- Нагъиев Фейзудин (1951) - 70 йис
- Рагъимова Эфруз (1951-2015) - 70 йис
- Шабатов Шагъабудин (1951) - 70 йис
- Эфендиев Ярмет (1951) - 70 йис
- Абдулгъамидов Низами (1961) - 60 йис
- Агъакишиев Шагъмардан (1961) - 60 йис
- Арбен Къардаш (1961) - 60 йис
- Асланов Фазил (1961) - 60 йис

Гъалибчийрин жергеда

Хазран КЪАСУМОВ

Махачкъалада, А.П. Салаватован тварунихъ галай Къумукъ-рин музыкадинни драмадин театра "Халкъар - гзаф, уьлкве сад я" лишандик кваз тухвай республикадин конкурсдин нетижаяр къуна. Ам РД-дин милли сиясатдай ва динрин крарин рекъай министрствонди тешкилнавайди тир. Финалдиз конкурсдин муниципальный ва округдин этапра гъалиб хъайи яратмишдай коллективар акъатнавай. Конкурс 5 номинациядай киле тухвана.

"Россиядин халкъарин чларал даяведиккай манияр" номинациядай Агъа Стал-Къазмай-рин юкьван мектебдин 4-классдин ученик Имам ГЪАСАНОВА 2-чка къуна. Ам дипломдиз ва

30 агъзур манатдин сертификатдиз лайихлу хъана.

Имам Гъасанов конкурсдиз гъазурай муаллим Извина Абдуллаева я.

Малумат

Компаниядиз Дагъустанда тешкилатривайни халкъдивай датлана хипен, калин, балкандин пи (макъ) кватлиз алакьдай итим герекзава. Пи йисан кьилий-кьилиз герек я. Суалар ва теклифар телефондай веревирдда: 8-905-310-57-10 (Талгат)

"Лезги газетдин" редакциядин коллективди чи амадаг, Санкт-Петербургда яшамаш жезвай Низамидин Къаинбе-говаз играми руш
ХАМИДА
рагъметдиз финихъ галаз алакьалу яз, дериндай хажалат члугуналди, башсагъ-лугъвал гузва.

Къасумхуьрел яшамаш жезвай духтур Саидов Саидан хизанри миграгъви
Шарифидин ЮНУСОВ
рагъметдиз финихъ галаз алакьалу яз адан хизанриз, мукъ-ва-кьилийриз, вири багърий-риз башсагълугъвал гузва.